Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дешз ● ЕРА, 19 ИЮЛЬ, 1979 ШУ. ● № 86 (6061). ● Мах 2 кепиг.

АХАРХОЧУН КЕРТТЕРА УЙЛА—КХАШКАРЧА БАЛХАШТА!

Шелковчанашан наурцашен санна ялат чуийце дакъхад Гудермесски районе къахьегамхошa а. Цхьан юкъа йоньал лаьтта йоллаше а кхе а бах дика хьувкъам чубенаб района дукхагlдолча боахамаша. Масала, «Восточный» яхача совхозе хlара гектара тlара 30 центнер кlа чуийцад.

Комбайнераштa юкъе толамца кхоенешдир тlаийце кхина социалистически декхараш «Дружба» яхача совхозерча АБДУЛЛАЕВ АХЬМАДЕИ САРАЮЧУК ДМИТРЕИ. Цхьан комбайне тlа болх беш шоейла хуеца а луш хlара дийнахьа 45—50 тонн ялат оардер цар. Районе комбайнераште юкъа аьржача яхье котало ьккхачое луш хинна вымпел елар царна массехказзе.

Комбайнаша лакха овсарле йолаш болх бе торо хургйола хьалаш lалашдир, кхай тlара совхозе хьатта ялат дlакхуьйлаш хиннача шофераше. Эггара боккагlа хьоххам гайтар ЭЛЬМУРАДОВ БУВАЙСАРА. Дийнахьа юкъера лаьрхlача 50 тонн ялат дlакьора цо кхай тlара хьатта. Из да нормагlа дlактакьа дезаш хинначул итт тонн дукхагlа.

Хlара боахаме шо-шоей хьалхалеттарш, кlи-марсе турпалеш ба. Норма 27 йолеш хlара дийнахьа 50 тоннал кlезигагlа доцуш кlа оардар «Терек» совхоза комбайнера ХАДЖИМУРАДОВ БАГУС. Ялат хьоххаш насарегlа lодуллаш овсаре къахьийгар ЭЛЬМУРАДОВ АСЛАГА. Нормагlа доагlачул совгlа 5 гектар дукхагlа долаш — 18 гектар ялат хьокхар цо хlара дийнахьа.

«Правда» яхача къонача совхозе доккхал деш цlерш йоах ялат чуэцама кьинаре къахьийгача механизаторий. Царех цаl — комсомолац АХЬЯДОВ lАЛИ. Хlара дийнахьа нормал шозза дукхагlа касаргlа улла ялат аьрдар цо. Цхьобакъде, яхье котало еккар духьа баьрьрдар цо. Цхьобакъде, яхье котало еккар духьа баьрдар цо жача къовсаме цул хьалхе ваьлар комбайнер ДЕНИЕВ МАЙСОЛl. Укх шере чуэце дезаш дола дуге ккай тlа юке цо дутоши синан чудерзадеь деккара новкъостал дергдола гураьба дийне ялаташ чуэцаш lоаль опыт ювцаш, баьче болхе итог ош ба хlанз Гудермесски района механизатораш.

Ялат чуэцача хьалхелаттарашца нийсла!

ХЬИНАРЕ БУ БОЛХ

Толаме дел Грозненски района «Куларинский» совхоне на бола ялат чуэцара балхаш. Хlаьта деррига а 2,5 эзар гектара тlа да из. Кlи-марса кампани яатовций методагlа ялат чуэцара-транспортни комплекс вlашагlа а елла чаккхйоаккх. Ялат хьекха, аьрди даьина ккаш сиха чах мукъа а даьх ое оах, тlаккха доакъара юв культураш дlаlоа.

Толамца кхоачашду хьалхашка латта декхараш комбайнераша: Саламов Умархадже, Товмерзаев Лукъмана, Гетиев Шахида, Висаитов Берсас: «Сельхозтехника» Грозненски района объединенера ялат чуэцара новкъостал де баьхнача шофераша: Сулейманов Бахас, Тепсиев Идриса, Юсупов Шитlе, кхычар.

Ялат докъадеш, цlендеш, складашка дlаоттадеш тlаteIIа къохьегаш бa укх десноша хьатlара болхлой а. Ялат цlенду, из тlадотташ йола 7 машин я цига. Дийнахьен буси болх байт машинаша. Дика хьож царга слесараш - машинисташ Ларсанов Абаз, Арцуев Абу.

Я. ЦУЕВ.

Ха зехьа ца йоаеш

Йоачан боацаш кхашка болх бе йиш йолаш елача хьанах бииза найда эца гlерташ сиидаь ялат чуэцаш ба хlанз Шалински района «Джалка» яхача совхоза къахьегамхой.

Хlаьта укх шера 28000 гектара тlара ялат чудерзаде дезаш ба уж. Из деррига а хьакхари ардари къаьст-къаьста а долаш 10 балха дийнахьа чуда дош дешнад цу боахама механизатораша, шофераша, кlи-марса кампани чаккхйоаккхачь болх беш болча кхычар. Лаьрхlар кхоачашдар духьа ерриге шоаl торонаш оарцагlьяхи къахьегаш a ба хlанз.

Ялат чуэцара болх илатовций методагlа ялат чуэцара-транспортни отряд вlашагlа а елла чакхбоаккх. Цу комплекса юкъейоагlа ялат хьоккаш, из оардаш, комбайний, тракторий технически хьалага хьокаш, ехача тоаеш, ялат кулга цlена боацача нахах лорадеш йола, кхы тайпа балхаш ду массехк звено. Хlара звенона кулгалдеш йоккха балха опыт йола къахьегамхой ба, дукхагlбараш коммунисташ а болаш. Ерригача звеноштв юкъе цхьоагlо хилар бахьан долаш овсаре дlахо бода укхаза ялат чуэцара болх.

Мукх, из 532 гектара тlа бар, чуйнца а баьккха, хlанз кlа хьокхаш, из оардаш ба механизатораш. Духьа хало хьийтер цар мукх чуэцача хана из дукхагlа бар кхачаво лаьтта бужабаь хиларах.

— Мукх чуэцача хана яхье хьалхалаттараш, болляше а, цхьаь-цхьан комбайнера ахчан премиш лааьдр оаха, балха нормаш кхоачаш па яр бахьан долаш, — йоах совхоза рабочкома председатела Джанвралиев Генус. — Хlаьта хlанз, кlа чуэцача хана массехказза ахчан премеш яйцай комбайнераша Даутханиев Лаьчас, Автаев Ширвано, Басниакаев Адама.

Ялат чуэцаш 19 комбайн я. Уж лелаечаршa юкъе ялат чуэцара балха норма кхоачаш ца еш цаггахьа шаре сиг яйслаш. Из а кхай тlарча хьалашка тове йиш боацаш комбайн ехача хул. Хlаьта техника тоаеш, цун хьалага хьожаш болча слесараша наладчикаша Айдамиров Адамен Еснев Хайруддинен шоай низ кхоачар ду еха техника на кулла сихагlа «дийнеьа» гlерташ.

Дика болх бу кулга цlена боацача нахах ялат лорадара вlашагlъелаача звенос а. Цунна юкъебоагlа совхоза халкъа тlаьхьожама комитета викалаш, района милице болхлой, и. дl. Звено посташ латт кхай тlара хьатта ялат дlакхухьача новкъа, хьатта ялат увзача.

Йоагlа йоакхо ю цlерах ялат лорадара. Кхай тlа лелача ерригача машиний болх беча мотора газ араухача турбашта тlаехка цlера сийсаш доаду оатхалаш я. Цlи яьлча из сиха йоаяра хилаша баргбоаца гlирс ба хlара комбайна тlа, иштта: бочкашка хий, гlум, огнетушителаш, и. дl.

Ялат чуйца комбайнаш кхай тlара дlайоаллаше а, цар моттиг кхаш чах мукъадоахача звенос дlалоац. Цунна тlехьа болх бу лаьтта оахачен доакъара лаьрхlа шоллагlа культураш дlаюйчен звеноша. Хlанзале 600 гектар лаьтта чах мукха а даьикка дукха хlома на эшаш 200 гектара тlа доакъара хьаакклаш дlайийнай цу боахаме.

Геттара дика вlаштlехьдаьхад совхоза кулгалхоша, партийни, профсоюзни организацеша цаьха балхацара моральни а материальни а безам совбаккхара, цар сиdlара хьалаш. Социалистически яхья итог хlара дийнахьа ю. Дикагlболча комбайнерий, шоферий, трактористий сийна совхоза контора хьалхашка айъю цlе байрахь, цул совгlа цар даьхача толамех язду «Молнеш» тlа.

Болх са тессача деш боад къовлабаллаца бу ялат чуэцача дакъа лоацаш болча нaха. Царна делкъийга бlейха кхача бахь кхай тlа. Кастаста йоагlа кхай тlа автолавка а. Шоай еча йоаккхоса хьежна овсаре кхья а хьег комбайнераша, шофераша, трактористаша.

М. ЭПИНДИЕВ.

ДОАКЪАР lАЛАШДАР 16 ИЮЛЬ ТlАЙХОАЧАШ

Районаш	Йол: ерриг а	Йол: Классагlьар (техкачун %): 1-чу II-чу кл.	Йол: Классагlбоцар	Сенаж: ерриг а	Сенаж: Классагlьар (техкачун %): 1-чу II-чу кл.	Сенаж: Классагlбоцар	[illegible]	%
Назрановски	42	—	—	11	—	—	21	9
Шалински	35	66	25	16	—	100	15	18
Гудермесски	34	90	—	33	—	—	30	40
Урус-Мартановски	26	41	20	63	11	75	12	19
Наурски	24	87	8	43	—	100	38	24
Шелковской	21	76	15	120	87	3	51	42
Грозненски	21	60	28	21	—	75	26	9
Малгобекски	19	33	3	32	—	—	17	50
Надтеречни	19	60	20	—	—	—	28	28
Сунженски	17	100	—	24	60	—	15	22
Ножай-Юртовски	10	—	—	61	—	—	—	15
Веденски	10	—	—	—	—	—	—	—
Ачхой-Мартановски	4	—	—	96	29	29	30	37
Советски	1	—	—	3	—	—	25	—
Республике гlолла	30	79	15	64	39	79	36	72

ЯЛАТ ЧУЭЦАР 19 ИЮЛЬ ТlАЙХОАЧАШ

Районаш	[illegible] (га)	[illegible] (га)	[illegible] (га)	[illegible] проц.	[illegible]	[illegible] (проц.)	[illegible] %
Шелковской	13490	13490	13490	100	32,5	29	29
Наурски	17450	17450	17450	100	14,5	18,0	23
Гудермесски	8730	8670	8874	98	22,5	37	12
Надтеречни	19770	18814	15378	93	12,2	6	29
Малгобекски	12500	11240	11804	95	16,2	9	30
Грозненски	40220	34740	33755	84	14,2	37	7
Сунженски	23900	22280	19731	83	23	31	37
Шалински	11500	9130	9020	75	20,8	12	98
Урус-Мартановски	7740	4965	4930	64	26,9	2	33
Ачхой-Мартановски	5373	3830	3611	64	23,3	29	44
Ножай-Юртовски	2471	1290	1260	52	15	—	—
Советски	860	450	450	52	16,2	—	—
Назрановски	10600	6151	4963	62	21,2	14	26
Веденски	771	293	293	38	10,8	—	—
Республика гlолла	173495	150731	144176	83	18,1	33	37

Новкъостага ГРОМЫКО Андрей Андреевичага

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето дег тlара даькъалвуьц Хьо, Коммунистически партен Советски пачхьалкхен гlоравьнна деятель, Хьа кхоазткъен итт шу дизара Денца.

Партийни а пачхьалкхен а балха ерригача посташка низм опыти Коммунистически тlашло хьалхьяра, марксизма-ленинизма сийлаьь-йоккхача идеалий гlулакха тешаме дlател lа.

Цlенча дег тlара Хьо, тха хьансара доттагlа а новкъост а Андрей Андреевич, дукхача шерашка могаш хьаьрина а волаш вахийта, дlахо вай партена, советски халкъа, коммунизми котъялара гlулакха бераат а доккха болх lа дlабахьар лов тхона.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ — СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ — СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ТУРПАЛА НОВКЪОСТА А. А. ГРОМЫКОНА ЛЕНИНА ОРДЕНИ «ЖlОВ МАРС» ЯХА ШОЛЛАГlА ДОШО МЕДАЛИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР Лакхехьарча Совета Президиума
УКАЗ

Коммунистически партенеи советски пачхьалкхенней хьалхашка доккхий гlулакхаш карагlдувларах а вайча дийнахьа дена кховзткъеи итт шу дизарца дувзадения а ЛЕНИНА ордени «ЖlОВ МАРС» яха шоллагlа дошо медали лойла КПСС ЦК Политбюро члена, СССР кхьгча мехкашкарча гlулакхий министра Громыко Андрей Андреевича.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. БРЕЖНЕВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль, 17 июль, 1979 ш.

НОВ. ХУРАМШИН Т. З. МЕХКДАЬТТА ПРОДУКТАШЦА lАЛАШДАРА РСФСР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН КОМИТЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛАЛЛА ХЬОЖАВАРАХ ДОЛА

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу: Нов. Хурамшин Талгат Закирович мехкдаьтта продукташца lалашдара РСФСР Пачхьалкхен комитета председателалла хьожаве.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума председатель М. ЯСНОВ.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва, 1979 шу 17 июль.

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БАЛХА БОАРАМ ЛАКХБЕ

КПСС Нохч-ГlалгІай обкома кхоалагlа пленум

Хьалхагlа хоам баь ма хиллара, укх шера 14 июле хилар «Идеологически, политико - кхетама болх дlахо тоабарах» КПСС ЦК-ас баь соцам кхоачашбара даькъерча областной партийни организаце декхарех» дола дош дийца КПСС Нохч-ГlалгІай обкома аргlанара, III пленум. Доклад йир КПСС обкома хьалхарча секретара А. В. ВЛАСОВА.

«Идеологически, политико-кхетама болх дlахо тоабарах» бола КПСС ЦК соцам кхоачашбара даькъера областной парторганизаце декхараш дувцаш, аьлар цо, доккха маlан долаш да вай балха тlа парте цу лоархlамегlарча документа мах кlоаргга кхетабер меттел, цу тlара положенеши выводаши кхоачашъярца бокъонца бехктоххаме никъ лапар я. Идеологически болх — из да, ма ларра аьлча, деррига вай партийни общественни вахар, марксистско - ленински теореи коммунизм хьалъяра практикацев, деша а гlулакха а юкъера хадаргбоаца бувзам, къахьегача дукхача адамий политически творчески хьинар айдара хlара денна йоакхо ента.

Революционни болхи хьахулача, вай мехка Коммунистически парти хьаеча хана а тlехьа «Фу дерзде?» яхача балха тlа Владимир Ильич Ленина аьннад, парте лоархlамегlарча декхарех цаl да болхлой класса политически кхетам балар, къахьегача дуккхача адамашта классови санхетам чубоссабар, пропаганден агитацин дикагlа вlаштlехьъяьккха дlаоттаяр.

Кхетам балара ленински принципаш нийчъсча юкъе доккха даькъа лаьцар КПСС XXV съезда, цул тlехьагlарча КПСС ЦК Пленумий решенеша, Леонид Ильич Брежнева балхаша, цо даьча къамаьлаша, Ленински премии еннача коммунизма идеалаш бахьан долаш лоаттабеча къовсаме парте коллективни опыт къьгга хьалладача «Зlамига латта», «Юха дийндалар», «Цела» яхача книжкаша.

Наьха сакхетами творчески хьинари лакхдара керда чlоагlа йоакхо еш ба «Идеологически, политико - кхетама болх дlахо тоабарах» КПСС ЦК-ас баь соцам. Цу лоархlамегlарча политически теоретически документа тlа хьахьенкхай къахьегамхоштa коммунистически кхетам лупа дlахо тоадара чакхдоелача гlулакхий йlаьхий опыти киз бола программеш. Деш дола къамаьл беррига а идеологически болх дикагlа диллача кердача боарам тlа боваккхаш айбара, цун кlоаргдlилман чулоацам, гlулакхаш хадддан корта болий кулга lалашдара, вахарца, боахамеи политически декхараш кхоачашдарца айхха бувзам лоаттабара, пропаганди агитацеи дlахо а тlагlерттааш делаьра хьакъехьа да.

Коммунизм хьальяра программи лерхlараш кхоачашдар духьа тlагlерттаи лерра гlеи къовсам мнита лоаттабеза, Владимир Ильич Ленина яьхача тайпара, «хьакуллараш мизаш эттара кlезигагlа а доадайташ эттара дукхагlеи чlоагlагlеи хилийта» низ кхоачаш йола балха средствашиi методаши минота корае а царех эффективно пайда мишта эца а беза хьахьоккхаш дола башха-дика масал гойт Центральни Комитето.

КПСС XXV съездо кийчъяь коммунизм хьальяра планаш Коммунистически парте кулгаца толамаш кхоачашъеш доалл советски халкъ. Иттзагlча пятилетка нхаь шерах ах шерал 35 процентал совгlа дукхагlа хиннай керттера производственни фондаш. Лоарзагlа ца боалийташ чакхбоах колхозийи совхозийи материально-технически база чlоагlъяра, юрта боахам дlахо айбара тlаберзабаь парте никъ.

Экономика тlа-тlа дукхагlа дегlаккхувларо вlаштlехьдалийтад халкъа вахара материальни культурни боарама даькъе доккхий толамаш доахилга.

Лерраглен хьалхашка латта декхар кхоачашдара тlабераабаь, чакхбоах хьаддан принципиальни КПСС арахьара политически никъ, Лакхлуш я Советий Мехка ерригача социалистически содружества авторитет. Советски Союзо хоадам боллаш дола даькъа юкъе кхуьл кхоххам кlаьдбара, машаре дахаран принципаш чlоагlъяра. Цунна дика тешал ду стратегически тlаватара герзашта доазув оттадара хьакъехьарча СССР-ан США-нен юкъерча Договора кулг яздаро.

Советски халкъо чlоагlа доккхал деш белгалдоаькх тахана социализм — из теори хинна ца lеш, бlаьш миллионаш болча наьха дийна практика а хилар. Эггара хьалха СССР-е хьатъаь из дунен арене а яьнна, дунена революционно кердадоаккха хоадам болаш йола фактор а хинна дlаэттай.

Кlоарген боккъонцеи анализ яра ларда тlа КПСС ЦК соцам тlа дог тешадеш хьахьоx керда тайпара саг хьал кхевара, lилма, культура, халкъа образовани дегlакхувлара даькъе Советски мехка карагlдийна lалаьмат доккхий хlамаш. Укх тlеххьарча шерашка пропагандистски агитационни балха йlаьхий опыт lоаьлй. Шерра дегlаденад кепайоазув, радио, телевидени. СССР-е дегlаена социализм хьальяро, мехка материальни духовнии потенциал lалаьмате йоккхагlа хиларо, машар баьхьаш долаши дунен халкъаш юкъе цхьана гlулакхаш деладар духьен КПСС-он Советски пачхьалкхенон лоаттабеча къовсамо доахачча толамаша шерра торонаш хилийтай наьха коммунистически сакхетам вlаштlехьбаккхара даькъе вай парте хиннай дола программни лерхlаш кхоачашдара.

Цунца цхьаьне КПСС ЦК-ас белгалдаьккхад идейно - кхетама болх вlаштlехьбаккхара даькъе вай хlана а хиланх кхоачамбоацараш кlезига ца хилар, цу тlа а хоза наьха санна доккхий а долаш. Керттердар сенах латт аьлча, из латт, цу балхал массаза а советски наькхбешача образовательни культурни боарамта хьежжа, цар дlадекараша ма яххара ца хиларах, цо хlанзарча советски общества социально - экономически процессий духовни вахарен динамизм ма ярра теркальеш ца хиларах. Цкъаза е йоаггlача тайпара теркальеш готтара чlоагlа ирбеннача идеологически къовсама хьараьтер а.

Идейно - кхетама балха эффективность лохьеш дола тоъал доккха кхоачамбоацар да хlалз а нийслуш йола политически трескотня, формализм, массе тайпарча штампашта тlера хилар, йовзаш йола истинаш кердаяхар.

Пропаганден агитацеи дикалаи парех хьахулачоан вола оагlорахьара lатъ ира дешаш юстара дитар, кхоачамбоацараши халонаши хьовха ца еш йитар санна йола факташ а. Идейно-кхетама балха тlа массанахьа а бизза лелабац дифференцированни никъ. Каст-каста цхьанкха система йоацаш бу из нах бахача моттигашка, общежитешка, йоккха йоачача коллективашка, мах бахача къаьст-къаьстача кункашка.

КПСС ЦК соцам тlа белгалдаьха уж деррига а къылола а кхоачамбоацараш шоай ма дарра доагlа вай областной партийни организацена а. Пленуме дакъа лоацарий уйла тlаерзаяза ергlйоацаш лоархl вай, аьлар дlахо нов. Власова, республике беча идеологически балха хьала а КПСС ЦК соцамга хьежжа из дlахо эргабаьккха тоабара хьаддача декхараша а.

КПСС ЦК соцам lомабаран кхоачашберан парте обкомо тlаийцача мероприятей планага хьежжа болх баьб республике из лоархlамегlара документ къахьегамхой ерригача категорешта юкъе дlадовзийтара. Цу гlулакха вlашагlа а делла чакхдоахаш па хьадда цхьа политически политически дешарен экономически образованен системера занятеш, семинараш, лекторий, агитаторий, политинформаторий къамаьлаш, кхыдараш КПСС ЦК соцамгара хьадоагlаш дола декхараш дийцад юххьанцарча парторганизацешка, парте горкомий, райкомий пленумашка, партийни актива собранешка.

Идеологически болх дlахо тоабара декхараш дувцача республикерта коммунисташен къахьегамхошен хьехьа лакха хьинар. КПСС ЦК соцам кхоачашбе, пятилетка заданеш чакхъяха, балха лакха эффективности дикалли lалашъе чlоагlа лоаш уж хилар — советски нах коммунизма гlулакха тешо йоацаш мутlахьа хилара, КПСС политика. Центральни Комитето сийлахьйоккхача Ленина гlулакх кlаьд ца луш дlахо кхухьаш вола КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель новкъост Л. И. Брежнев берте латтача цун Политбюро чакхдоаха бергате гlулакхаш цар массане а цхьатарра хьаллоацаш хилара дола дика теша.

Хоаш ма дарра, XXV съездо дlадийхарашка хьежжа комплексни никъ лелабара ларда тlа идеологически балха эффективность лакхъяра даькъера республика парторганизаце декхараш ма дарра дийцад 1977 шера марте хиньача КПСС обкома V пленуме. Идеологически балха дешашта чlоагlа уйла тlаахийтар обкома кхыча пленумашка, отчетно-харжамий партконференцешка, идейно - политически, къахьегама, нравственни, интернациональни, lилма - атеистически кхетам балара проблемашта, хlамаш хьакхолаш дола низаш республике дегlадоаладара хетаьча республиканскии lилмани lилмапрактически конференцешка, кхычахьа. Алхха XXV-гlа съезд хинначул тlехьагlа обкома бюрошка дийцад идейно - кхетама балха бе-беча участкаштен декхараштен доагlаш дола 60 гаргга дош.

Комплексни никъ лелабара ларда тlа къахьегамхошта коммунистически кхетам балара проблемашта уйла чlоагlагlа тlаахийта яьшай КПСС горкомаш, райкомаш, юххьанцара парторганизацеш. Из бахьан долаш дикка лакхъеннай наха еш йола идейни влияни, тоабеннаб агитационно - массови болх, лакхбеннаб партийни экономически дешара боарам. Чулоацам дикагlа болаши эшача ханен кийчъю метериалаш кепайоазоно, радиос, телевидене.

Парте XXV съезда, КПСС ЦК Пленумий решенеш, Л. И. Брежнева балхашкарен къамаьлашкарен положенеши выводаши кхоачашъяра тlадергадаь гlулакхаш чакхдахар бахьан долаш республике партийни организацей денал айденнад, боахами культурен дегlаккхувлара дена партийни кулгала боарам лакхбеннаб, лерригlа чlоагlлу барт тайнен дикеи вlаштlехьбаьккхача балха, кадрашкара доагlар дизза хьадехара, кхоачамбоацараша, вай дlахьалхашкахьа ахара новкъарле еш мел долча хlаманца машар боаца хьал.

Партийни организацеш чlоагlа уйла тlаахийта яьшай къахьегамхошта lилман мировоззренеи коммунистически моралеи, советски патриотизма, пролетарски интернационализма уйланца кхетам балара. Дlадоалаш латт местничество, национализм, шовинизм лелвелта, историческа событей, реакционни традицей обычейи, классови боаца мах белга, къамий башхалонаш ца лархlар е тlехьяхар санна йола факташ.

Цу шерашка кхы а дукхагlа лакхбеннаб республика вахарера болхлой класса лоархlам. Промышленни производство йоккхагlа хиларца дукхагlа хиннаб болхлой городашка меттел, юрташка а, къаьстта а нохчийи гlалгlайи къамех бараш. Лоаман наха юкъе дикка дукхагlа хиннай инженерно - технически кадрий, халкъа боахама специалистий кадраш. Дукха а дукхагlа хиннаб профтехобразовани училищашкара, техникумашкара, деша лакхерча заведенешкара деш шаркойи студенташ.

Лакхлуш да кхалнаьха къахьегамеи общественно-политически хьинар. Укх тlеххьарча пхе шера промышленних юртбоахамеи

(Дlахододар 2-ча оагlо тlа).

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БАЛХА БОАРАМ ЛАКХБЕ

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома кхоалагIа пленум

(ДIахододар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

производстве балха бола лоаман кхалнах 16 эзар дукхагIа хиннаб, халкъа образоване, культура, укхаIепо лоракра органашка — 14 эзар. Цу юкъе нохчийн гIалгIайн кхалнаха юкъе шозза дукхагIа хиннаб лакхера юкъерен образовани йолаш бола специалисташ.

Городашка дукха а дукхагIеи юрташка тоъал доккхача дакъеи йола къахьегама коллективаш тIехь-тIехьа дукхача къамий викалех латташ хулаш йоагIа. ТIехь - тIехьа дукхагIа вIаьхи гаргадоаши дIаьхегIа хулаши да эрсий, нохчий, гIалгIай, республике дахача кхьча халкъий духовни лахар.

ДIахо нов. Власова хьадда масалаш а кхуэлаш хьахьокх, укх тIехьхьарча пхе шера республика дукхачи городашкей районашкей экономикей культурей дегIаяра дакъе хиина дика хувцамаш малагIаш да.

ДIаяха юкъ белгалйоал производство шерьялара боарамаш темпаши лакхьялларца, халкъа боахама цхьадола доакъош тIехьдусилга дIахо лохдилларца, дикала факторащ чIоагIьялларца, вешта аьлча, вай беррига организаторски идейно - кхетамеи болх тIа а берзабаь республика экономически дегIайоалларах хьахиннача хIамаща. Промышленносте, меккадьтта доаккхилга чIоагIа лоадена доллашехьа а, вIаштIехьдаьннад 20 совгIча предприятеиа, технически кхы тIа а хийчъярца, реконструкци ярен эксплуатаце яхийтарен чотах продукци арахецилга кIезиг ца далийтарал совгIа, алсамдаьккха а, къахьегама овсарле 36 процент дакъе, производственни фондаш дикка алсамьяха, хIаьта цу хIамаша дика торонаш хулийт пхе шера плана толаме кхоачашйен промышленни производство дIахо айеп.

Областной партийни организаце организационни, экономически, социальни, идеологически гIулакхаш чакхдахар бахьан долиш дIадоаккхаш латт юртбоахама производство тIехьайисар. Соахка деррига даьккха ялат, укхал хьалхегIа дIаяхача пятилетке шера юкъера лаьрхIача даьккхачуница нийсдича, 125,4 процент хилар, баьцадараш — 163,4, шекара свеклаш — 114,6 процент. Иштта лаьрхIача, даьккха дулх 182, шура — 122, фуаш — 188 процент хилар.

1978 шерара пхийн пятилетка кхаь шера яздаиеши ялат эзара объем бIаьрча хьаиайца 109 процент, шекара свеклаши кхоартолаши — 114, тхьамка — 122, шура — 105, фуаш — 107, тха — 110 процент кховчашьяй республико.

Производства масштабаши эффективности дукхагIа хилара ларда тIа лергагIа чакхбоахаш ба къахьегамхой хьал-торо лакхъяра тIабарзабаь никъ. Цу шерашка дика лакхьенний бахача наьха хIара сага сих лоархIаш йола реальни доходаш. Шозза дукхагIа хиннад сберкассашка улла бахача наьха ахча. Алхха паччахьалкхено дIахийцача кхчах хьалъяьй шха миллион квадратни метр совгIа чуIе моттиг. Укх тIехьарча кхаь шера, дIаяхача пятилетка цу хинна нийсдича, 25 процент дукхагIа дехнад баркъаш, мебель — 31, зиаш — 33, даьреш — 55, дулх — 14, шурех яь хIамаш — 16, кондитерски хIамаш — 27, бежана даьтта — 47 процент.

Уж деррига хIамаш карагIдийнад КПСС Центральни Комитето республикана цун экономикей культурей дегIаяхувлара, керда тайпа советски саг — патриоти интернационалисти, коммунизма идеалашта тIехьара хьинаре къовсамхо хьалкхевара хьадаиза новкъостал деши лаьгI ца йолийташ терко ёши хилар бахьан долаш.

Хоаш ма дарра, КПСС политика, идеологически балха юкъмоттиге латтар саг ва. Социализме хIара сагей обществаи хьаннташ вIашагIдала йиш йолаш дац. Производство, экономика дегIа а кхувлаш, вай цу тайпара хьаду саг, цун хьинар дегIахара, массе оагIорахьара из тоавелара мел эша хьалаш. Цу цхьан хакна вай дIахьалхашкахьа ахара хоадамболлаш йола торо я къахьегамхой идейни дог тIийша хулга, цар политически сакхетам лакхбалар.

Сага одмалаш хьахьокхаш долча духовни нравственни хьисаний лоархIам вай общества вахаре лакхлуш долча хьалашка тIа-тIа боккхагIча лоархIаме хул советски сага социальни хьинар, цун хьинаре вахара позици. «Хьинарча вахара позице, общественни декхарца сакхетаме никъ лелабаро, доши гIулакхи цаI хилар хIара деннарча одмалий боарам а баь дIаоттадаро мисел лакха айвац саг, — аьннад Л. И. Брежнева парте XXV съезде, — цхьаиа а хIамо».

Хьинаре вахара позици — из, духхьал дIаарга вай; вай берригача идейно - кхетама балха хьоккхм а ба, цуяца цхьана сага политически моральни гIулакхаш тахкара низ бола средство а я. Цхьана вIашагIа техача чIоагIача знанеех, дега тешамах, практически гIулакхех хьахулаш я коммунистически идейность яхар. Духхьал хIара сага хьинаре вахара позици хьахилийтара тIаберзабаь хила беза вай беррига болх. Из дIадехар кхетадь ца Iеш, практически чакхдоахача а моттиге толаме кхоачашду кхетам балара а производственни[…]а декхараш.

ДIахо нов. Власова белгалбоаккх Грозненски районна «Юбилейный» совхозе беш бола дика идейно - кхетама болх. Боахама кулгалхой «адрес дойца», хьадда йоаца кхетам балара мероприятеш совхозе ца лелайта гIерт. Шоаш решени тIаэцалехьа боаьонца уйла ю цар цо малагIа экономически меттел, кхетам балара а эффект лургья хьожаш.

Дукха ха йоаццаш обкома бюрос дикача оагIорахьара белгалбаьккхар «Промавтоматика» яхача Iилмаш - производственни объединение парторганизаце коллектива членашта идейно - политически, къахьегама, нравственни кхетам балара беш бола болх. Идейно - кхетама балха комплексни план а оттаяь, партномо общественни организацей, боахама кадрай, специалистий низаш тIадерзадаьд кхетам балареи производственни хьадда доккхараш кхоачашдара. организационни, боахама, идеологически балха цхьоагIо хургйола гIулакх вIаштIехьдоах.

Цу тайпара масалаш республике кIезига дац. Идейно - кхетама балха белгалара опыт Iоаьй «Красный молот» яхача машинаш еча завода, СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода, «Электроприбор» яхача завода, «Электроинструмент» яхача назрановски завода, дукхача кхьча предприятей парторганизацешка.

Цунца цхьана вийцига кIезига яц кхетам балара балха эффективность геттара лоха йола предприятешн организацешка. Деш дола къамаьл цу коллективашка политдешар хилац, лекцеш ешаш, беседаш яц е кхыйола идеологически мероприятеш чакхьяхац яхаш дац. Цу тайпара масалаш хIанз корадоагIаргдац. Цхьабакъда, цу балхах практически хьахулалех дола къамаьл юкъе даьлча, гуш хул, йоагIаш йола эффект цо ца луш хилар. ХIаьта из деррига а идеологически болх, Центральни Комитето дIа ма деххари, хьадда, корта болаш, паха мегаши кхетабеши хилийтара, вахарера шоай йиза йола моттиг хьалахара цариа новкъостал деш из хилийтара вай йоакхо ца яр бахьан долаш да.

КПСС ЦК соцам тIа белгалдаьхача актуальни декхараш юкъе дувц СССР халкъий нежарашхи доллча доттагIало, социалистически Дай-мехках доккхал дергдолча, къамий дика гIулакхаши къамий культурей лоархIаргйолча. молагIча тайпара гайта а национализм хьагойтарца машар хургбоацача уйлаица советски цаI хьалхебанза барг ца хилар. Уж деррига дешаш областной партийни организаце теркама юкъмоттиге лаьттад. Чакхбоахача балхо, вай лакхе ма аллара, йиш хилийтай интернациональни кхетам балара болх дикка дикагIа вIаштIехьбоакха. Цу даькъера дукха цIенхаштта кхоачамбоацараш дIадаха, хьалхагIа хиша групповой негативни гIулакхаш юхатоха, духьала дийтта массе тайпара националистически къамаьлаш геттара кIезигдеига вIаштIехьдаккха, мусульмански духовенства реакционни дакъа, церковний, сектантий антиобщественни гIулакхаш белгалара даькъе лаьгIде.

Цунца цхьана анализо хьахьокх, республикерча цхьайолча моттигашка националистически шовинистически гIулакхаш лелаеш, дын пуьлтех дола хIанзара законодательство телхадеш, тайпашта юкъе вийтиобщественни довнаш леладеш, кхыйола моттигаш хIанз а хилар. Националистически пережиткаш тахан, массаза а яхар мо, гучаяла хьулаяьча кепара, айхха юизаенна я дын харц уйлаиши, частни доалахьеи тенденцешца, культански гIулакхашца.

Халахете а, из терказдац партийни советски органий дукхача кулгалхоша, хIаьта из бахьан долаш дукхаза а гIалаташ ду коллективашкарча морально - политически хьала мах беча хана, бахача наьха тайп-тайпарча группашта юкъе интернациональни кхетам балара беча балха лакха эффективность Iалаштьяц.

Интернациональни кхетам балара вай беча балха эффективность лоха хилара тешал ду иштта юртарча интеллигенце, дукхагIча даькъе арахьара тIабаьхкача хьехархой хьакьехьа хIанз а националистически гIулакхаш леладеш хилара.

Формализми казенщиней хоадам боллаш дIаиккха, къахьегамхошта интернациональни кхетам балара беш бола болх шерреи хьалхашка латта декхар кхоачашдара тIаберзабаьи бе беза. молагIа тайпа дале а негативни гIулакхаш юкъера дIададахар, пережиткашца лоаттабеча къовсаме общественни мненех, производстве хьалхалаттарий, новаторий, хьанала къа мел хьегарий авторитетах хьинаре пайда эцар духьа.

Къахьегамхошта интернациональни кхетам балара беча балха юкъе йоккха моттиг къоастае творчески интеллигенцеиа. Цу даькъера цун лоархIам хаддаиза лакху. Цхьабакъда, болхлой цу категорена еча партийни влияние ерригача формаехи методехи вай пайда ац аьна хийтача харцахьа хургдар. Къахьегамхошта интернационализмаи лакхача коммунистически нравственносте кхетам луча хана областной парторганизацена хьинаре новкъостал де дезаш йола творчески интеллигенце къаьст-къаьстача вникалаша цхьаза шоаш а ду идеологически зуламе къамаьлаш, националистически хьисапера выводаши обобщенеши.

КПСС обкома V пленуме (1977 ш.) XVI областной партконференце, парте обкома бюро решенешка принципиальни мах баьб интернациональни кхетам балара дешай еш йола уйла мелахийтача къаьст - къаьстача моттигий. ДIаяхача заманех хIанзареи общественни элементех ёбьешеш характеристика а луш цхьайола публични выступленеши публикацеши еча хана партийно - классови принципашта тIера бийнача моттигий. Цхьабакъда, идейни гIулакха зенне дола къамаьлаш тахан а тIаьха ду. ДIаяхача хана идеализаци ярца къамаи дегалцеи къаман сонталцеи юизаенна зуламе концепцеш кепайоазон тIа яха гIерт.

Соахка обкомо ира критика йир общественни Iилмай цхьайолча викалашта Нохч-ГIалгIайчен дIаяха исторически ха юизача хана уж классови, партийни позицешта тIера буьлларах. Цхьабакъда, хIанз а дIадаьккхадац деррига къаман мел дика хIама алхха къаман из доландаь хестадарйа, дIаяхача хана идеализаци ярца юизаенна йола зуламе концепцеш, патриархальщина кепайоазон тIа яккха, «Лоаман Iуйрен», «Орген» яхача альманахашка гIолла чакхьяха гIертилга, хIаьта цо Iалаьмате доккха зулам ду къахьегамхошта интернациональни кхетам балара. ЧIоагIа оаца доваш я патчахьалхен университете болх беш йола «Прометей» яха кагирхой клуб националистически къамаьлаши уйлаши чакхйоаха кхетаче а хиина дIаоттара факт.

Университетен мехкадьтта институтен профессорско-преподавательски состава Iилман болхлой бехктокхам лакхбенза барбац цар балха идейни Iилмаши боарама хьалхара. Хилийта мегаргдолаш хIама дац къаьсткъаьстача Iилман болхлоша историзма, классовоста, партийноста принципашта хийра йола концепцеш кач йохка нохчий, гIалгIай, эрсий, вай сийлахь - йоккхача Даьхен кхьча халкъий сийлахь доккха доттагIал духдувза хьасташ харцахьарча оагIорахьа тхьахьоихка гIертилга.

Укх тIехьарча хана СССР Iилмай Академе историе Института новкъосталца гучадаьккхай вай нежарашха долча халкъашта юкъерча доттагIала оалаш бIаьшеренашкара хьадоагIилга хьахокхаш а цхьаболча Iилман болхлоша яхача тайпара Кавказски оалаш бола тIом хиннача хан-юкъе низагIа а ца кхеташ Нохч - ГIалгIайче Россех дIакхийттилга а хьахокхаш йола дукха фактически материал. Россена юкъе а йолаш эрсий - нохчий-гIалгIай шин лоIаме цхьоагIо хьахилара хьалха хиина исторен машаре кIаьхха хан - юкъ лоархIам ца беш Iнта йаш яц. Кавказа лоалахарча областашта Нохч-ГIалгIайче вIашш дукхала уттас, цаI йолча прогрессивни процессах искусственно из дIакъоастае гIерта йиш яц. Вай халкъий доттагIал дукхачи бIаьшеранашка хьахиннад. Из хьалдоаттадьд дукхача къахьегамхоша. Из доттагIал хьахилтадено, XVI бIаьшерене деха Россена юкъедахача вежарашха долча халкъий цхьоагIо чIоагIъяла дIайолленнай. Из процесс боккъонца чакхьяннай 1781 шера январе Россеца массазарча хана доттагIал леладара Договор тIаэцарца.

Эрсий, нохчий, гIалгIай, вай вежарашха долча кхьча халкъий сийлахь - доккхача доттагIала оалаш Iомадара а кIоаргга дашхарна а дувзаденна лоархIаме дешаш шерра хьахьокхаа деза кепайоазоно, радиос, телевидене, дукхача Iилмахой, творчески болхлой, общественноста теркам цу дешашта тIаоза беза.

Геттара лоархIаме да укх шера октябрь бетта городе Грозне хургйола Къилбаседа Кавказа халкъий исторически кхелашта Россе прогрессивни лоархIамах йола Ерригроссийски Iилман конференци дика вникьяр а чакхьяккхар а.

Интернациональни кхетам балара эффективность дIахо лакхьяро дIадех Iилма - атеистически кхетам баларцара бувзам кхы а айхагIа чIоагIбар.

Укх тIехьарча шерашка дикка чIоагIбаьб наха Iилман - материалистически уйланца кхетам балара болх. ДIадахача шера городашкеи юрташкеи йийшай Iилман-атеистически темаех йола 12 эзар лекци. Дына гIулакхаша ду зе хьагойташ дола дукхача наха лаьрхIа литература арахецилга вIаштIехьдаьккхад. Лекторашатеисташ, атеистически болх вIаштIехьбоахараш книжбелга тоадаьд. Юрташка болх беш я шIагIара 6 эзар совгIа лектори, дына догмаш болча тайпара хьагучалхара дукха болх бу цар. Укх шера январь бетта КПСС ЦК «Агитатор» яхача журналаца цхьана Iилман - атеистически нравственни кхетам балара дешашта хетаь республиканиски Iилман-практически конференци чакхьяьккхай. Цу хана шерра пайда ицар кепайоазонах, радиох, телевиденех. Наьха хьакъ дуаш бахача дына «авторитетан» оалаш барий, хьежача наьха бIеха гIулакхаш гучадоаха дукха фильмаши телепередачаши хийтъяй.

Цу деррнгех, шеко йоацаш, ший беркат даьннад. Цхьабакъда, пох кхоачамбаь Iе йиш яц вай. Цул совгIа, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш, советски боахамеи органаш декхарийла я бусалба дынен кераста дынен керте латтарий, тайп-тайпарча сектай гIулакхаш мелдара тIабераабаьча Iилма - атеистически балха керда, кхы а дикагIйола формаш лехаш, дына гIулакхаш тIара хьалгIуттача тайп-тайпарча националистически, антиобщественни хIамашца цIенхаштта а тIагIертта а къовсам лоаттабе.

Республика дукхача школашка, профтехобразоване училищашка Iилман - атеистически болх по лелабар цхьаннха дича а ла йиш йолаш дац.

Республике хIана а долаш да пхьа лехар, шарIата бокъонех саг йоалар, урдош дахар, дукха истий ххувлар кхувш латта йиIинаш маIре ахийтар санна дола тIехьадиса гIулакхаш. Советски сага сий доадеча дIадахача вахарах юхедисача, зенерча цу хIамаех берригенца эгIаздолда дувц. Цхьабакъда, уж негативни гIулакхаш хьахилара хьалам хьагучадоахачеи дIадоахачеи дIахьчачи дукхаIбарш юстара биъл. са-м сай гIулакхаш а да шортта, аьле. Из да дувцачуннеи деш долчуннеи юкъе юкъ хилар, хIамын бала ца хиларен мешаствал къаьрга дола масал.

Болх тесса лелабарцен хIаман бала ца кхачарен уIагIертта къовсам лоаттабе беза, къахьегамхошта Iилман атеизма уйланца кхетам балара хьалхара партийни, советски, боахама органий, предприятей, министерствай, ведомствай кулгалхой бехктокхам лакхбе беза.

Хоаш ма хиллара, Iилманатеистически кхетам балара система дукхача звеньях латт, хIаьта деррига а де деза царех хIара звено тешаме хилийтара, дезале, школе, къахьегама коллективе, нах бахача моттиге Iилман - атеистически болх бечача цунга пертIа болх байтара. Цу даькъе шерагIа пайда эца беза кепайоазонах, радиох, телевиденех, культурно просветительни учрежденех. Къахьегамхой быте керда советски цIейши обрядаши юкъейоалара республикански комиссе, культнех дола законодательство нийса леладара тIехьожам лоаттабеча городски районни комиссей болх тоабе беза.

Советски обществаца тарлуш доацача дIахьча ханах юхедисача воча гIулакхаща къовсам лоаттабар, «Идеологически, политико - кхетама болх дIахо тоабарах» болча КПСС ЦК соцам тIа ма аллара — къахьегамхошта коммунистически кхетам балара актуальни декхарех цаI да. Цу дIадехарашка диллача, вай гучахьа дIаала деза. эггара йоккхагIйола хаю, кхы а нийсагIа аьлча, коммунистически кхетам балара, социальни боахамеи практикана, вай вахара принципашта чIоагIа ноакъарле ер частнособственнически психологи, шоай ха йиза яьния самалаши прашши. къоал дар, социалистически доалахьена кулг тIаккхудадар, гIулакхаш тIа болча наха шоашта болча пьтонна пайда ибар, зенаш даь нах къайла кхахьар, кхааш нийдар, базар яр дIа аьина. Цар а коммунистически моралаца тарлуш доацача кхыдолча а гIулакхаша наьха сакхетама доккха зе ду, нах общественни проблемаш бе ца хетача боах, баькъдолчох, советски законий низах бола наьха тешам мел бу. Цу унахцIена йоацача ларда тIа къаьстта чIоагIа беб шоашта аьттув леха нах, дегIаух карьеризм, подхалимство Из деррига чIоагIа аьттув болаш да аьлдиташ, йоахараш, харц хабараш дувцара, кхыдола мирча гIулакхаш леладара.

Цул совгIа, алхха моральни зе диц ца далийтарал совгIа, вай дицде йиш яц къуша, халкъа руакъа лечкъадера ша советски наха материальни зе делга а.

Халкъа боахама доккха зе ду къахьегама дисциплина телхаеро — прогулаш яро, балха хаинахьа хьа ца ахаро. Из бахьан долаш дIадахача шера промышленносто дIа ца луш йитай 12 миллиона сома маьха хIама яц аьина продукци.

ХIанз а тIехьа боагIача тайпара къовсам лоаттабац дер дайна леларашца. Болх ца беш лела нах кIезиглуш, бац.

Моральни чIоагIа боацача наха воча оагIорахьа влияни ю кхычахьа яхча даккха нах дIаяхар санна долча негативни хIамо. ХIара шера кхычахьа хIама якха республикера дIавода 20 эзар гаргга саг. Царех дукхагIбараш шоай болх дIа а кхесе, дешара бераш хьа а дакъе дIаух.

Къаьстта чIоагIа уйла яйташ хIама да кхелетараша юкъе правонарушенеш яржар. Цун бахьанех цаI, къаьстта а кагирхошта юкъе, малагIа да аьлча, из да законаш довзаш ца хилар, цхьа бахьан мукъагIа а правовой сакхетам ца хилар. Декхар сенах латт аьлча, из латт берригача вай наха советски законодательства лардаш, из чакхдаккхара принципаш, правовой нормай социальни маIан дика дIадовзийтарах, законаш телхадарах хулачох дIакхетабарах.

Къаьстта обществаца дукхалара гIулакхаш леладара тIера болчарна юкъе а тоабеш, массанахьа а тоабе беза правонарушенеш ца хилийтара беш бола болх, дIахо айбе боагIа коллективашка бу болх, лакхбе беза новкъостий судеш, халкъа ярунивай лоархIам.

Къаьстта теркам тIабахийта а кIоаргга маIан хиларца белгалбоалаш а хила беза торговлеи общественни кхачани предприятеи коллективашка, коммунальни боахама службашка беш бола идейно кхетама болх. Цар шоашта тIадеха гIулакхаш дика, сиха, профессиональни культура йолаш кхоачашдарах дукхагIча даькъе тийша да городашкеи юрташкеи бахача наьха дог-уйла.

КПСС ЦК соцам тIа белгалдоаккх, политико - кхетама балха дог хила а хиннад, долаш а да советски наьха дегашка Iилман мировоззрени хьакхоллар. Цу даькъе геттара боккха лоархIам болаш да партийни дешар, экономически образовани, комсомольски политпросвещени, массови пропаганда тайп-тайпара формаш. Укх тIехьарча кхаь шера республике 40 эзар совгIа е 20 процент дукхагIа хиннаб политшколайи семинарии ладувгIараш. Лаьттей идейно - теоретически методически боарам лакхбенаб. Партийни организацешка пропагандистски кадрай состав дикка тоаярах хьахиинад из. Тахан царех 98 процент бараш лакхера дешар дийшаи нахаша болх бара опыти йолаш ба.

Практико хьахьокхаш ма хиллара, политически дешаро дикагIа толам боалаш леладу теоре знанеш, парте политика наьха дегашка йиллара, царех хьинаре вахара позици хилийтара партийни комитеташа йоакхо еча моттигашка. Цхьабакъда, из массанахьа а иштта леладац. Марксистско - ленински образовани луча цIенхаштта кхоачамбоацараш да Шалински, Назрановски, Ленински, кхыйолча районашка. Политически, экономически образованена кулгалделга леладара леладарах цкъа санна дукхаза а критика яьй вай парте Сунженски районна. Из дош дукха ха йоацаш обкома бюрос дувцача хана гучадаьлар парте райкомо нийса выводаш яь ца хилар.

Устни политически агитаце пропагандеи санна йолча идеологически балха лоархIамеча участкагара дукхача хIаманга сатувсаш да вай. Агитатораш политинформатораш болаш дукхагIча даькъе болх беш ба производстве хьалхалаттараши новатораши, халкъа боахама специалисташ, партийни, советски, боахама болхлой. Идеологически бIухой из отряд дукхача къахьегама коллективашка сий деш я.

Царна болх бара дика опыт Iоаьй парте Наурски, Шелковской, Заводской райкомашка.

Цхьабакъда, дукхача парте горкомаша, райкомаша, юххьанцарча организацеша хIанз а бизза пайда эац устни политически агитаце торонех. Наггахьа мара дувцац актуальни дешаш, къоастаянза йола проблемаш. Беседаш, политически информацеш, докладаш еча хана массаенна довзаш долча хIамаех дувц. Кхетадеш ма хиллара, цу тайпарча беседаех а политинформацеех а хьабала цхьаннха пайда бац.

«Лекцийни пропаганда леламах а из тоалра де деэарий а хьакъехьара» КПСС ЦК соцам кхоачашбара партийни организацеша къахьега шу совгIа ха я. Цу тIа дIадехараш кхоачашдарах дикка доккха беркат даьннад.

Цхьабакъда, тIа-тIа доккхагIа долча дIадехарашка хьежа лекционни пропагандана анализ йича гучадоал карагIдаьннарех кхоачамбаь вай Iе йиш йоацилга. КПСС обкома бюрос дийцад «Лекционни пропагандана тIахьожам лоаттабелген чулоацами чIоагIбара хьакъехьара» дош, хIаьта цу даькъе цIенхаштта кхоачамбоацараш хилларах ира критика йир дукхача парте райкомашти горкомашти.

Партийни комитетий, «Знание» общества организацей лекторски группай болх тоабара дукха хIама де дезаш я КПСС обкома пропагандаи агитацеи отдел, парте горкомаши райкомаши.

ХIанзарча хьалашка массе оагIорахьара а политически а воздействи яра оперативни канал да массови информацеи пропагандан средстваш. Укх тIехьарча хана дукхача кепайоазон публикацей, телерадиопередачай боарам лакхбеннаб. Республике каст-каста чакхйоах пресс - конференцеш, журналистий дешар вIаштIехьдаьккхад. Кепайоазон, радиои телевиденеи болхлоша республика боахамеи общественни вахареи лоархIаме проблемаш кIезига гIеттаяц, дукха дика гIулакхаш дIадоладераш ба уж.

«Идеологически, политико - кхетама болх дIахо тоабара хьакъехьара» КПСС ЦК соцам тIа вай общества вахаре массови информаце средствай боккха лоархIам белгалбаьккхарна цхьана хьахьекхад цар балха тIа нийслуш дола цIенхаштттара гIалаташ а. Уж долча тайпара доагIа вай ерригача кепайоазон органий телевиденеи радиовещанеи Госкомитета балха.

Кепайоазон тIа, радиои телевиденеи нийслу массанена довзаш дараш кердадоахаш, республикански кепайоазон органий, хIара районни газета шоай «юхь» яц, уж белгалдалац дика верстка ярца, дукха кепатт отчеташ, кхычахьа арайинна материалаш.

Газета «юхь», хоаш ма хиллара, дукхагIча даькъе хьахулийт критически материалашца. Эггара хьалха цар хьахьокх малагIча кхоачамбоацарашта духьала къовсам лоаттабу, мел эффективни ба из, малагIа принципаш лора а ю чIоагI а ю газето. Халахете а республикански газетий редакцешна массаза а теркалдац из, цудухьа критика цхьан тайпара хул. Цу кхоачамбоацарашта парте обкомо дукхаза «Грозненский рабочий» газета редактора нов. Безуглое, «Ленинан некъ» — нов. Габисова, «Сердало» — нов. Тебоева теркам тIаберзабаьб. Цхьабакъда, хIанз а тIехьа газетий оагIонаш тIа араювл ледара а лерттIа тахканза а йола материалаш. «Ленинан некъ» газета укх тIехьарча хана вIалла хIама яц аьна, критика яц боахама я культура а доккхийча дешашта. Цунца цхьана каст-каста кепатт «Бехке воацаше а бехк баьр», «Судагара даьна гIалат», «Бакъдар харцдолчунна эшалургдац», «Чкъаьра кертагара талха болалу» яха а иштта кхыйола а сенсационни статьяши корреспонденцеши.

Дукхача райкомаша вIалла а терко яц моттигерча радиовещане. Тохкамо хьа ма хьоккхара, цхьанна а парте райномо укх тIехьарча кхаь шера дийцадац радиовещане балхах дола дош. ХIаьта цхьайолча районашка радиопередачаш ца еш бетташ дох.

КПСС обкома бюрос дийцад республике бахача наха интернациональни, патриотически, атеистически кхетам балара НГIАССР телевиденеи радиовещанеи Госкомитето беча балхах дола дош. Дика хIамаш кIезига дац цун балха юкъе. Цунца цхьана передачай программо доагIача тайпара хьахьокхац республика вахар. Безаме йоацаш, шоайла вIаш тара йолаш я дукха передачаш. ХIанз шин болх тоабеш я Госкомитет, лоархIаме да къахьегамхоша дIадехача тайпара цун информаци безам тIаозаш а дег чу юкъаш а хилар.

Хоаш ма хиллара, обкома бюро решенега хьежа белгала гIулакхаш чакхдьхар Нохч-ГIалгIай книжни издательства болх тоабара тIадерадаь. Идейни художественни боарам лоха хилар бахьан долаш ара ца йоалийташ соцайир цхьайола издании. ХIанз кепайоазон продукце боарам дикка тоабеннаб. ХIаьта а издательство шин торонашка хьежа болх беш я ала йиш йолаш яц.

Къахьегамхошта коммунистически кхетам балара даькъе культура боккха лоархIам болаш хилар дика кхета а деш. КПСС обкомо укх тIехьарча шерашка чIоагIа теркам тIаахийтаб творчески организацей культпросветучреждений балха. Культуран искусствай болхлой республика идеологически фронта йоккхагIйолча отрядах цаI я. Промышленни предприятей коллективашцара, колхозашцареи совхозашцареи цар бувзамаш даим шер а лу, кIоарг а лу. Укх тIехьарча шерашка писателеи художникашеи вай заманхоех дикка дукха безаме произведенеш хьакхеллай.

Цхьабакъда, кIезига яц ледара а идейни боарамга диллача шеко йола а произведенеш. Театрийи концертни организацейи репертуарни политикана ю партийни влияни хайра яц.

Идеологически балха даькъе парте уттаду доккхийи бехктокхамеи декхараш кхоачашдаро дIадех цун материальни база шерьелга. Кхетадеш ма хиллара, эггара хьалха дикача дас санна бизза пайда эца беза вайга долаш долчох — клубех, библиотекех, стадионий спортзалех — уж молагIча ведомствай доалахьа яр аьнна. Ла йиш йолаш дац вай цхьайолча районашка культура дукха учреждениеша болх ца беш хилар, спортивни гIирсех боагIача тайпара пайда ца эцар.

КПСС Центральни Комитето дукхаза белгалдаьккхад, бIаьрча хьайца идейно-политически болхи белгала аьлча нравственни кхетам балари дIахо эргадаьккха тоаделга Iалашдеча эшача эггара лоархIамегIарча хьалех цаI боахама, организаторски, идейно-политически балхаш вIашш дувзаш леладар, предприяте кулгалхочо, инженера, бригадира, мастера шоашкара дика хьокхам гойташ хилар, хIара коллективе доагIар дикка тьадехаргдола, социалистически морали законости молагIча тайпара яь а телхае гIерташ ловрбоаца хьалаш хьадар долга.

КПСС XXV съезде белгалдаьккхад, хIанзара кулгалхо партийность гIулакх кIоарга довзарца, дисциплинированность инициативаца, гIулакх творчески хьисапо кхоачашдарца органически вIашш дувза хоаш хила веза, аьнна. Дерригне тIа шийгара хьокхам гойта, доагIар дикка хьадеха, наха яхачунга ладувгIа, цар хьашташи дIадехараши кхоачашдара, оарцагIувла декхарийла ва кулгалхо.

Вай доагIа а доагIаш доккхал ду вай кулгалдеча кадрех. Бакъда, вайна халахете а, болаш ба дукхка ха хьалха деш кулгалдара йола моральни бокъо йоаль баьна бараш, хIаьта из да маха кхетам телеи хьехар деи уж йиш йоацаш хилар. В. И. Ленина ма аллара, «цу тайпарча кулгалхой дог-тийша хилар метта юхьигал кIоаргагIа доаллаш хилац». Цар дуаншар цаI хул, хIаьта гIулакхаш — кхьча тайпара.

Лакхе белгалдаьккха ма хиллара, республике гучадувлаш да кхетам балара балха тIа дола кхоачамбоацараши гIалаташа. Халахете а, цхьаболча гIулакхаш тIарча паха юкъера хIанз а дIадаланза да хIама яккха гIертилга, кхааш нйделга. Ножай-Юртовски районе нахагара дулх хьайдаьраша приписккаш яй, харцоалаш леларя хьалаш хьадаьд.

Цу а кхьча а зуламерча гIулакхашта анализ еш хилча, республикерча цхьаболча морально чIоагIа боацача кулгалхоша, кхьметтел доккхача гIулакхаш тIа болчар а хIамаш лечкъара зуламе вахар леладеш элементашца барте ухаш хилара выводига кхоачаву. Цкъа дийца Iиинадац республика моттигерча промышленноста министерстве боккхача боараме паччахьалкхен рузкъа лечкъадеш хиларах. хIаьта тахан а юта ца хьовйича далац вай из гIайгIане яле а хьесам хуш йола факт. Йоккха йоацача цу ведомстве хIама йоаккхаш хиинараша кхо миллион совгIа сом шоай доале дерзадаьд, цу зулама юкъе эзаб итташ бола зуламхой, шоашта юкъе министерства кулгалхой а болаш. Зуламхоех цхьабараш суд а я, набахта чубовхи, баькъда следстви дIахо а еш я.

«Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» болча КПСС ЦК соцам тIа белгалдаьккхад, къахьегамхошта коммунистически кхетам балара даькъе алхха партийни организацей лоархIам ма хулла айбаь ца Iеш, хIаьта иштта советски, боахама органий, профсоюзни, комсомольски, кхьча общественни организацей лоархIам а лакхбанза барг ца хилар.

Советий балхо, аьннад Л. И. Брежнева, практически чулоац вай халкъа вахара ерриг оагIонаш — экономика а культура а, быта торговлеи, халкъа образовани а унахцIено лоралга а, общественни порядони хIаьта иштта, шеко йоацаш, къахьегама гIулакхаши. ХIаьта НГIАССР Министрий Советто, халкъа депутатий городской районни юрта Советаша республика къахьегамхошта хьалхашка латта декхараш къестадеча хана йизза принципиальности бехктокхами болаш хулга, СССР Конституци, советски наьха бокъонаши декхараши цIенхаштта лоараагIа ца боалами кхоачашдар Iалашделга, бахача нахага хан-ханнахьа шоаш тIайцача решенеехи уж кхоачашъеча хьахинарехи лаьца хоамаш делга вIаштIедаккханза даргдац.

Тахан юха хьалхадаьккхача баъхьа хургда профсоюзаш коммунизма школаш санна В. И. Ленина лоархIаш хинниза. Цу лоархIамеча положене шийна чулоац эггара хьалха наьха коммунистически сакхетам хьабелга производственни гIулакхашца, къахьегамцара, халкъа рузкъанцара наьха коммунистически дог-уйла хьаярца айхха дувзилга. Облсовпроф, республика ерригa профсоюзни организацеш даим из дин а ца долийташ, балха эффективности дикали лакхъяра, республика къахьегамхой инициатива дегIайоалара, цар творчески хьинар айдара тIехьа лоаттабеча, къовсаме дукхагIа принципиальность йолаши тIагIерттаи болх бе безаш я.

Комсомола обком КПСС ЦК соцамга хьежна декхарийла я кагийча наьхеи мехкарийи политически, къахьегама, нравственни сакхетам чIоагIбелга, знанеш, культура, профессиональни говзал лакхъяра уж тIаьхувш хулга, халкъа берката хьурмат деш а вай дIахьалхашкахьа ахара духьале еш мел долчунца машар боалаш а хулга. ХIара комсомольски организаце декхарен хьаддан дола гIулакх хулийтилга Iалашде.

Тахан беррига идеологически, идейно-кхетама болх айхха бийза лелабе беза экономике а социальни сфере а беча балхаца. Чакхдьннад пятилетка кхоьи ахи шу. Заданел совгIа екхай 12.7 миллион сома маьха промышленни продукци. Дукха болх бе беза дIахо йодача хана. ХIанз эггара кертгердар — из беррига коммунистий, юртарча а промышленностерча а къахьегамхой низаш карарча шера планаши социалистически декхараши кхоачашдара тIадерзаделга.

Къаьстта теркам тIабахийта беза капитальни гIишлош хьалъяра. ДагIа дарг мел доалар де доагIа пусковни промышленни а юртбоахама а объекташ хьалъяра оттаяь программа чакхьяккхара, нах чубаха цIенош, больницаш, школаш, берий учрежденеш, культурно-бытовой объекташ эксплуатаце дIаялара планаш кхоачашъяра, балхий дикал тоаяра.

Цунца дувзаденна хIанз хьалха цIанкха ца хиннача тайпара низаш тIадерзаде деза производства эффективности балха дикали дIахо кхы а лакхъелга шоайех тийша дола кертгара, юкъметера декхараш кхоачашдара. ХIаьта из шоаш деча хана вай кадраш, цу даькъе идеологически ярш а, дика гуш хила еза вай резерваш къаьгга хьагучайоахаш дола хьалам бола декхараши хьокхамаши.

Мукъаба сона, аьлар ший къамаьл чакхдоалача хана нов. Власова, пленума доакъошхой, Нохч-ГIалгIайчен берригача коммунистий цIерагIа республика партийни организацеша КПСС ЦК соцамо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара шоай низ дIа мел кховчар дергхиларах, КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъеча, вай сийлахь-йоккхача Даьхен экономически оборонни низ чIоагIбеча кхы а доккхагIа дола дакъа юкъехьоргхиларах КПСС ЦК-на, новкъост Л. И. Брежнев керте латтача цун Политбюрона тешам бала.

Дувцача дешах лаьца преннех эггара хьалха къамаьл дир **У. А. Исмаилова.** «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» бола КПСС ЦК соцам тIара хьадоагIа районни партийни организаце декхараш белгалдоахаш, аьлар цо, оаха политически экономически дешара сете кхы тIа а занятеш чакхъяьхар. Юххьанцарча партийни организацей собранешкеи районни активеи КПСС ЦК соцам кхоачашбара практически де дезараш дийцад.

КПСС XXV съезда, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома X-ча пленума (1973 ш.) решенеш кхоачаш а еш, Шалински районни партийни организаце укх тIехьарча хана Iилмаатеистически пропаганда елга, националистически проявленеша, дIаяхача заман тIехьадисарашца къовсам лоаттабелга чIоагIдаьд. Уж дешаш дукхаза дийцад КПСС райкома пленумашка, бюрошка, партийни комсомольски собранешка, партийни, комсомольски организацей секретарий, лекторий, политинформаторий семинарашка. Моттигера Советаш дына культаех дола законодательство кхоачашдара дикагIа тIахьожам лоаттабе яьннай.

Из иштта дале а, хIанз а кIезига бац дына боадон кIаллатта нах, къаьстта вайнаха юкъе, болх беш я регистраци янза йола мурдий тоабаш. Бачи-Юртарча цхьайолча мурдий тоабашта керте латтача сектанташа нах тIаькъех дына культаех дола законодательство телхадергдола гIулакхаш леладара.

Оаха хIанз а Iалашдаь дац болх бе могаргдола беррига нах общественно-пайданеча къахьегама юкъеозилга.

Нахаца беча балха формаши методаши эргаяьха тоаяиза ярьяц. Нагахьа санна

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа).

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БАЛХА БОАРАМ ЛАКХБЕ

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома кхоалагIа пленум

йийшача лекцей, чакхъяьхача беседай алхха дукхал, царн тематика тайп-тайпара хилар, цига дакъа лоацарий контингент хьанйцача хета тарлу гIулакх вIашгIехьа да, аьнна. Бакъда, из ишта дац. Цхьабола докладчикаш, лектораш, политинформатораш, пропагандисташ ира дешаш дукадаь дуэца, вахаре долаш дола кхоачамбоацарши халонаши къайла кхахьа гIерт, хьалхе дика кийчбале а къахьегамхой тайп-тайпара группаш теркалъеш а бац ладувгIарашца беш бола болх.

Тхона хетачох, цу хьакъехьа бехке да КПСС обкома политически просвещене ЦIа, «Знание» общества республикански организаци, дика кийчъенна кадраш йола я, бакъда районни лекторски группана квалифицированни лекцеш лоаттаелга Iалашдеш йоаци пропагандисташта кхоачам болаш практически новкъостал ца деши йола вай вузаш.

Партийни организацеша даим йоакхон теркон еш гIулакх да кагирхой, кхувш йоагIа тIехье хьалкхеелга. Цу дакъе къаьстта лоархIам болаш ба школашка къахьегача коммунистий болх.

Бакъда, района ерригa школаш яц болх бера я бахара а кагий нах кийчбара хьакъехьа дIадехараш дизза кхоачашдеш. ГIулакха Iаткъаш да дукха сменаш хилар, классашта, кружковой болх бара кхоачам болаш помещенеш ца хилар.

Пленума доакъошхошта теш ам белар оратора идеологически, политико-кхетама болх тоабара, района беррига къахьегамхой балха тIа а общественни вахаре а хьинаре дакъа лоацаш хилийтарь районни партийни организаце шиш низ дIа мел кхоачар дергхилар.

Цул тIехьагIа къамаьл дир Нохч-ГIалгIай АССР прокурора **А. И. Ростова**.

Саг массе оагIорахьара дегIаводалавара, гражданий бокъонаш лоравра йоакхо еш йолча Коммунистически парте, аьлар цо, бокхха теркам тIаухийт законности общественни дисциплинеи чIоагIъяра. Цу хьакъехьа бокхха болх бу. Дика хIамаш я карагIдьннад. Цунца цхьана йолаш я тайп-тайпара негативни явленеш а.

Доккха зе ду халкъа рузкъана тIаххувдараша. ДIадахача шера бехке барий чотагIа дIатIа а ядеш, деррига лаьрхIача цхьа миллион сома леткъораши недостачеш хинна.

Къаьстта сагото яйташ да общественни порядок телхаеш йола моттигаш дукхагIа хулаш латтилга. Из, шеко йоацаш, кхетаде доагIа правоохранительни органий балха тIа кхоачамбоацараш хиларца. Йолаш я правонарушенеш хилча шиш ханнахьа доагIар дара оарцагI ца боалаш бусаш, уголовни делаш къестадеча хана волокита лелаеш йола факташ, закон телхадайтилга хьахулийташ долча бахьанашкеи хьлашкеи тIагIоллара хьеж.

Бакъда, уж деррига кхоачамбоацараш хьахулаш да, оалаш ма хиллара «пост-фактум» хилча, ма дарра аьлча зулам хинна даьнначул тIехьагIа. ХIаьта из хила мишта тарденнад, малагIча бахьанаша йиш хилийтай из е вокх сага законо дIадехараш телхаде, — из къаьстта лоархIам бола хаттар. Бахьанаш дукха да. Царех цаI — рахана беча кхетама балха хьал.

Хьаэцаргда вай тIехдаьхи малар меларен алкоголизман дош. Уж вай № 1 йола монстагIий ба. ТIехдаьха къаракъаш меларца прогулаш ю е кхыча тайпара къахьегама дисциплина телхаю, наькъашка авареш хул, неха човнаш ю, уж боабу. Малар менна хиларца 90 процент кагий хулиганство хул. Зуламаш даь беррига нах хьанйцача I арех кханега дIанхоачараш юрта бохабу малар менна хиниаб. Алхха дIадахача 1978 шера менна а болаш транспортни средстваш лелаярах бехктокхаме эзав 4700 водитель.

Бахьан сенах латт? Тхона хетачох, керттера во из КПСС ЦК дIадеххача тайпара къаракъаш меларащ лоарт боаца. царна общественни хьисапе бехк бертбола хьалаш хьа ца дар да.

Къаракъаш меларашца лоаттабеча къовсаме мастерий, бригадирий, цехий начальникий а кхыча гIулакхаш тIарча наьха а лоархIами моральни бехктокхами мелбаьб. Цар цкъаза хьаллувц къаракъаш меларашн прогулаш ерашв.

Тхона хетачох, унахцIена быт хьаяра тIаберзабаь беш бола беррига болх шерра публично-правовой хьисап долаш хилийта беза. Быта культура — из доккха маIан дола, тайп-тайпара оагIонаш йола принти я. Дукхача дакъе цох тийша хул дезадере. цIагIара, моллагIча къахьегама ячейкера микроклимат.

ХIаьта а алхха 1979 шерарча ялх бетта Грознерча милице йиъ отделене дезалашка гIар-тата даларца, вIашагIлетараш хиларца, къаракъаш меларца, эзар совгIа вызоваш яьй.

ДукхагIа теркам тIаахийта беза къахьегама коллектива кхетам балара низа. Ма дарра аьлча, укхаза, политикаи экономикаи юкъара понятеш практика меттала йоахаш йолча, дукхагIча даькъе хьахул сага вахарцара, обществацара отношенеш.

Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» болча КПСС ЦК соцам тIа, йоах оратора шиш къамаьл чакхдоалаш, бокхха лоархIам бола дешаш да: «Кулгалхой, боахама кадрай балха лоархIам беча хана алхха производственни планаш кхоачашъяра хьожхамаш теркалдарах кхоачам баь Iе йиш яц, иштта теркалбе боагIа дисциплина боарам, коллективера морально-политически климат, къахьегамеи бытеи хьалаш». Цунна вай а цIенхаштта терко е езаш да.

Трибуна тIа я цIи хеза механизатор Грозненски района «Горячеисточненский» совхоза комбайнер **К. А. Дудуркаева**. КПСС ЦК соцам тIа белгалъяьхача дукхача проблемашта юкъе а къаьстта теркам тIаэзаб къахьегама кхетам балара.

Дукха ха хьалха дене зийнад сагн нравственно чIоагIа волаш дегIавоагIаш хилар, нагахьа санна школе дене из къахьегамца вувзаденна хуле. Совхоза коммунисташа бокхха лоархIам бу совхоза школацара бувзам чIоагIбара. Тхо каст-каста хул школе, тхоай профессех лаьца дуц, халонаш къайла кхахьац. ТIаккха безам ца эккхаш тхо долча производственни практике ух кагирхой. Со, агитатор-хьехамча санна, дакъа лоацаш я «ТIехьабусараш боацаш бе болх!» яхача боламе, хаддаза хьож къонача ахархоша моллагIа задани, тIадилла моллагIа гIулакх кхетадеши бехктокхам болаши кхоачашду е дац. Укхаза хьалхарча плане уттабу хIаранеца къаьст-къаьста бу болх: дIадийца ца Iеш, дIа а хьокх из е вож дикагIа миштта чакхдоакхаргда.

Бакъда, мукIарал ца дича далац тха партийни организаце даим кIоарга дезалашкарча моральни нравственнии климатага хьожаш яц, бокъонца цунна йоагIа влияни йиц, аьнна. ЦIенхаштта критика е йоагIа тха партийни организаце юрта бахача наьха общественни мнени хьаяра беча балха. Юрта Совето цу даькъе геттара кIезига пайда ийбу гражданий сходех. ХIаьта из юрта Совето беча балха тIа боккхача лоархIаме гIулакх ма дий.

КПСС ЦК соцамга хьежача тхона гуш да бахача наха идеологически, нравственни кхетам луча дола дукхха даьза дисараш. ХIанз а дIадаланза да къахьегама дисциплина телхаелга. Цхьаболча болхлой профессиональни боарам лоха ба, цхьаннахьа дешаш бац уж, общественни вахаре дакъа лацац. Из ла йиш йоаца хIама хиларал совгIа цунца бокъонца денале, тIагIертта къовсам оттабе беза ха хьатIаоттай.

Таханарча пленуме яьча доклада тIа чIоагIа ирех принципиальнон оттадаьл пропаганда эргаьнкха тоаярца, идеологически бIухой информированность дикагIа ярна дувзаденна дешаш. Из доагIаш да тха агитколлектива балхах аьлча а. Цхьайолча бригадашка, отделенешка наг-нагахьа мара хозаш дац агитаторийн политинформаторийн дош. Агитатораша беседаш еш, цу даькъе я со а, дукхагIйолча хана тха балха тIа долча кхоачамбоацарашта теркам тIаозаи. Иштта нийслуш да-кх, агитатор дунен халкъашта юкъера хьалаш шиш коллективе латтача гIулакхел дикагIа довзаш хилар. Цу тайпара практика балха юкъера дIаяккха еза.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела **Х. Х. Бокова** аьлар. КПСС ЦК соцам тIа геттара нийсса хьахьекхад вай парте наха коммунистически кхетам луча опыта, цунна цхьана нов. Л. И. Брежнева «ЗIамига латта», «Юхадийндалар», «Целина» яхача книжкай ларда тIа цхьа хан юкъ йолламIчоа тIехьи ювцаш идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабара де лерхIараши ценхараши.

Центральни Комитето ленински принципиальностаца гучадоах идеологически балха тIара кхоачамбоацараш. белгалду вай идеологех доахкаш дола актуальни дешаш гуттахьа уттаде кхераш хилар, халонаши кхоачамбоацараши кIезигагIа дIахоьекха гIертара тенденци. къоастаяза йола проблемаш ца ювцаш а уйла тIа ца йохийташ а юташ санна дола зIйпаш дIададахаша дергдоацилга дувц.

Соцамо дIадех вай вахаре кIезига хулаш доаца, социализмана гоама дола дIаяхача замах юхедиса кхааш йийдар. дукхагIа хIама яьхха гIертар, цунна цхьанкха хIама дIа а ца луш обществагара дукхагIа хьадаьккха гIертар, боахам тесса лелабар, ца доагIача рузкъа дIаьхийтар, къаракъаш мелар, хулиганство, къахьегама дисциплинеи общественни порядоки телхаар, бюрократизм нахах дог ца лазарна санна дола айпе гIулакхаш хаьдда дIадоахилга.

Вайна Iаламате чIоагIа актуально да соцамо дIадехаш дола националистически гIулакхаьнца машар боацаши хьаьддан къовсам лоаттабелга. Бакъдарнна хьагойт вайцига хIанз а националистически гIулакхаш долаш долга а тайп-тайпарча формашка — гIоза а цитаме а гучадувлилга. Вай йиш яц, бокъо яц уж саца йола негативни явленеш бIарга ца го. ХIама ца оалаш уж ютилга хургдар — идейно-кхетама балха партийни принципашта тIеравалар.

Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабара дешаш юкъарчал доацца халкъа депутатий советашта я доагIаш да. КПСС ЦК соцам арабаьнначул тIехьагIа Лакхехьарча Совета Президиумон Министрий Советои чIоагIъяьй мероприятеш. «Паччахьалкхе чIоагIа я нах санхеташ чилорца» аьнна йолча ЦК ленински положенега хьежа мероприятешта оттадаь да советски органий хIара деннара беррига практически болх цар кхетам балара айбенат хьалхарча плане а уттаеш дIахьолга.

Тха мероприятеш тIаерзаль я советски а боахама а кадрай боахам лелабара балхах хьахур наха кхетам лургболаш хилийтарь бола бехктокхам айбара. Царна тIа оттадаь да советашца хIара сагагара новкъосташха хьадеха доагIар хьадехареи дог лазаш цуига хьажареи хьалаш советаша хьакхоллилга.

Республика ерригача советашка хургья юрта бахача наха юкъера идейно-кхетам болх чIоагIбара дешаш дувцаш йола сессеш. Мероприятей планаш тIа оттадаь да школашка, культура учрежденешка атеистически пропаганда яра советий болх чIоагIбелга, царна цига эша гIо а деш.

Оттаь ерригa мероприятеш толаме чакхъяхар хургда халкъо хержарий советаша «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» КПСС ЦК баьча соцама луш дола жоп.

Къамаьл ду КПСС Грозненски горкома секретара **Л. П. Белоглазовас**. Цо аьлар города коммунисташа, къахьегамхоша чIоагIа къоабалбаь, тIаийцар КПСС ЦК соцам.

Геттара ира, чIоагIа хьанар гойташ чакхъяьлар партийни собранеш, активаш, пленумаш. Беррига а идеологически болх тоабара тIаерпаь корта бола предложенеш яьй, хаьдда йола мероприятеш тIаийцай. КПСС XXV съезда, КПСС обкома (1973 ш.) X пленума решенеш кхоачашъеш парте горкомо, райкомаша шоай низаш тIаахийтад боахам лелабара партийни тIахьожам лоаттабелга эрга доахаш тоадара, дисциплина чIоагIъяра, организацешкеи ерригача городеи морально-политически психологически климата вогIча тайпара Iаткъаш йола негативни явленеши процессаши дIаяхара.

ХIаьта а цхьайолча партийни организацейи политико-кхетама балха тайп-тайпарча дешай анализ йиш гучадаьлар царех дукхагIчар цIенхаштта кхоачамбоацараш хулийтилга. Интернациональни атеистически кхетам балара болх цхьайолча хана дифференцированно бац, бахача наьха тайп-тайпара социально-демографически группаш йиза чулоацилга Iалашдац.

Дицдалийта йиш яц национализм, шовинизм, дыча гIулакхаш эттара хьалха социалистически идеологе шиш позицеш дIахецача, партийни идеологически организацей болх таханарча дено дIадехараша ма яххара ца беча гучадувлилга.

Догайохал, X пленум хинначул тIехьагIа интернациональни атеистически кхетам балара дешай проблемаш ювцаш газеташа, радиос, телевидене хьинаре болх баь ха. Из хьинар хIама дайнад хIанз? Иоацаш я къаьстта лаьрхIа йола рубрикаш, уж дешаш дувцаш кIезига къамаьлаш ду министерствай, идеологически Iилма-тохкама учрежденейи кулгалхоша.

Коммунистически кхетам балара лоархIаза средство я вахара юкъе керда обрядаши традицеши йоалаяр. Цу лостамагIа городе беш ба цхьабола болх эттара хьалха болхлой, студенташ хулаш бараш вIашагIтохилга, хьалхарча паспорта цIейш, Советски Эскаре накъабахар. Бакъда, из вIалла тоъаш болаш дац. Дукха обрядаш цхьан тайпара я. Уж уттаяц республика Министрий Советерча керда обрядаши традицеши вахара юкъе кхахьара йолча совето, исторе, социологе, филологе, Нохч-ГIалгIай институт. Цо хьакъехьа дувца дукха шераш да, бакъда, даь хIама дац хьагуш.

КПСС ЦК соцамо ма яьха города партийни организацеша къахьегамхоша коммунистически кхетам балара гIулакх кердача дикагIча боарам тIа оттадергда, коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдеча доагIаш дола дакъа юкъе хьоргда, аьлар нов. Белоглазовас.

«Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» бола КПСС ЦК соцам дукхьал боагIаш ба школай балха, аьлар ше къамаьл деш НГIАССР просвещене министра **М. У. Умарова**. Цо тхо декхарийла ду чаргIдьнначунна цIаьхха а анализ е, къоастанза йола проблемаш малагIаш я ха. Вай школашкара дукхагIа долча даькъе арабувл идейни тешам бенна, моральни чIоагIа бола, Iилмай лардаш йовзаш бола кагий нахи механикий. Бакъда, сатийна дагIа йиш яц. Республике юкъера образовани дегIчар цIенхаштта юхатетт лакхехьарча классашкара, къаьстта 9-гIча классашкара, бераш дIадувларо.

Дукхача юрташкарча школашка итташ а бIаьш а дола бераш, царна 8-гIчеи 10-гIчеи выпускной классашкара дараш а долаш, деша ха йолча хана дашцед новношцен договорах балха ух.

Дешархой нравственно хьалхебара лард я доши гIулакхи цаI хилар. Бакъда, вай школашка кIезига моттигаш яц кIаьнкаши йоIгIаши урокаш тIа шоаш лоацаш телаш а собраненешка къамаьлаш деш а лакха нравственни уйлаш, гIулакхаш дувцаш, бакъда массаза а вахаре уж ца леладеш.

Дешархой коллектива вахаре авангардаш лоархIам хила безаш я комсомольски организацеш. Бакъда, школани комсомола мугIарашка комсомоле баха ха йолча дешархоех 46,5 процент мара бац. Геттара вIамига я комсомольски организацеш Назрановски, Урус-Мартановски, Ножай-Юртовски районий школашка. Школашта комсомола райкомаша деш дола кулгали влияни чIоагIъяьза дергъяц. беррига общественни организацешта кулгалдеча хьехархочо гIо де деза. КПСС XXV съезда материалашка, СССР Конституце тIа, школах долча партеи правительстваи документаш тIа, халкъа образованех долча республикански партийнии советскии органий сацамаш тIа белгалдоах хьалхувш йоагIача тIехьенна кхетам балар — халкъа юкъара, паччахьалкхен юкъара гIулакх.

Халахете а, республикера къахьегам Iомабара материальни база хIанз дIадехараша ма яххара яц. ХIанз а тIехьа юрташкара 34 юкъера школа дешара-опытни участкаш йоацаш я. 263 дешархой производственни бригадех 28 мара яц стационарни кхашнарьи станаш долаш.

Республике традици а хинна дIаэттад районашка бахьнача хана кердача специалисташца вIашагIкхетилга, партийнии советскии органий кулгалхоша царца къамаьлаш делга. Бакъда, дешара шу дIадоладелча парте райкомий секретарех е исполкомий председателех нагахьа бараш мара бац хьехархочун вахар миштад, цунна фу эш хьожаш. Республике кIезига бац къона специалисташ-хьехархой чустаи квартирашка бахаш, из иштта доллашехьа каст-каста моттигаш хул хьехархой цIеношкара квартираш йоагIачарна дIа ца телаш. 1978—1979 шерашка уж моттигаш хилар Шалински, Ачхой-Мартановски, Урус-Мартановски, кхыча районашка.

Дош лу облсовпрофа председатела **О. С. Беляева**. Республика профессиональни союзаша, аьлар цо, чIоагIа деташ айдена тIаийцар «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» бола парте Центральни Комитета соцам.

Тайп-тайпарча формашках бола идейно-кхетама болх дIахо тоабара дешаш дукхазза а дийцад облсовпрофа пленумашка, президиумей секретариатеи.

Республика профсоюзни организацеша хьинаре дакъа лоац из болх чакхбоаккхача. ДIадахача шера коммунистически къахьегама школашка экономически знанеи лардаш караерзайир 30 эзар гарггарча болхлочо гIулакхерча нахеи. 11 эзарпел совгIчар дийцар халкъа университеташка.

Экономически социальни прогресса низ бола чIоагIале, коллективе политически, къахьегама, нравственни кхетам балара лоала я социалистически яхь. Цун бокхха низ сенах латт аьлча, из латт болхлой, колхозхой, интеллигенце юкъарча гIулакхах бола бокхха бехктокхам, творчески хьинар, коллективизм цо хьакхоллийташ хиларах. Социалистически яхье дакъа лоацаш эз 284 эзар гаргга саг, царна 178 эзар гаргга коммунистически хьисапе къахьегара болама юкъе дакъа лоацаш. 90 предприяте, цехо, бригадо, 700 совгIча хьалхалаттача болхлочо декхар тIаийцад 10-ча пятилетка заданеш В. И. Ленин ваь 110 шу дузача дийнахьа кхоачашъе аьнна. Шерлуш латт пятилетка диьлагIча шера заданеш СССР Конституце шоллагIа шу дузаш кхоачашъяра бола болам.

Социалистически яхь коммунистически хьисапе къахьегара тIехьара булами вIаштIехьбаккхара дешаша айхха бувзам болаш къестаю оаха къахьегамеи производственни дисциплинеи вай предприятешка чIоагIъяра проблемаш а. 1978 шера тайп-тайпара бахьанаш долаш республика промышленносте доадаьд 163 эзарнел совгIа балха хана сага-ди. Из 1977 шерарчул дукхагIа да. ДукхагIча даькъе уж дайнад прогулаш ярах, балха тIехьабисарах, балхара ханал хьалха дIаахарах.

Цу тайпарча хьало тха сатем боабеш цхьаьнха а дайоаль йола балха ха боахамий кулгалхошеи профсоюзни комитеташеи дукхагIа йолча хана юхаметтаувтаю сверхурочни балхаш шерра юкъехувлара чотах. Алхха дIадахача шера промышленностеи гIишлошъяреи миллион сахьат гаргга сверхурочни болх баьб.

Нов. Беляева парте областной комитета тешам белар республика профсоюзаша областной партийни организаце кулгал а деш КПСС ЦК соцам кхоачашбара организаторски политически болх боаршабергхиларах, наха кхетам балара балха эффективности дикали дIахо айелга, вай парте планаш коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашделга Iалашдергхиларах.

Пленуме дакъа лаьцараша чIоагIа уйла тIаяхийта ладийгIар ВНПО «Промавтоматика» опытни завода слесара **Б. В. Ануфриенкос** дахьча къамаьлага. Цо дийцар завода парторганизаци Iоаьча идеологически балха опытах, йолаш йолча кхолонех, Iилма производственни объединене хьалашча идейно-кхетама балха декхараш комплексно кхоачашделга дизза Iалашде мегаьдац партийни комитета, цу хьакъехьа цеховой, партийни, профсоюзни, комсомольски организацей болх вIашагIбувзаш шийсбелга Iалашдаь.

Парткома болх бувцаш парте областной комитета бюрос иштта белгалдир идейно - политически балха тIара, болхлошцен гIулакхерча нахаи Iилман-атеистически кхетам балара балха тIара цхьадола кхоачамбоацараш.

Объединене партийни комитето активаца цхьана дика Iомайир обкома бюро решени, идеологически, политико-кхетама болх тоабара хаьдда йола мероприятеш оттаьй. Ерригача партийни организацешка собранеш яьй.

Партийно - политически, экономически дешара методически советаш, политинформаторий методически совет, гойтара агитаце совет, атеистически кхетам балара совет, кхалнаьха совет вIашагIъехкий.

ДIахо оратора дийцар къона болхлой хьалхебеча хьехамчий лоархIамах. Оаха доккхал а деш цIерош йоах дикагIча хьехамчий. Уж ба мастер Г. С. Бреславская, участкай начальникаш М. А. Коновалов, А. А. Дубровин, аьшка пхьар Н. Я. Ардашье, радиоаппаратура монтажница Е. Д. Свищева, дукхха кхыбараш. Цунца цхьана цхьайолча подразделенешка хьехамчаш хилара гIулакх дика латтац.

Тха хIанз а болаш ба коллективе кхетам балара болх тIатеIIа ца беш бола цхьаболла отделий, лабораторей заведующеш. ХIаьта цох хьахулар фуд аьлча, цу коллективашка лоха я къахьегама дисциплина, дукха нах балхара дIабуал, лоха я къахьегама овсарлеи балхи дикали. Объединене кхьа я кулгалхой геттара кIезига болхлошца вIашагIбеттару новкъосташха къамаьлаш деш, дувцац объединена дегIаяра перспективех, объединенена хьалхашка латтача декхарех. Оаха кхетаду тха кулгалхой йолчо е езаш гIулакхаш дукха долга. Бакъда, болхлошца вIашагIбеттабала беза, уйла тIаяхийта ладувгIа деза цар жалобашка, предложенешка, гуттахьа жоваш телаш да деза цар уттадеча хаттарашта.

«Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» бола КПСС ЦК соцам, аьлар пленуме къамаьл деш КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара **А. А. Мякиева**, наха коммунистически кхетам балара парте массаза а йоахо еш хилара дола керда тешал да.

ДIахо цо аьлар. КПСС обкомо, республика Министрий Совето хIара денна тIо дар бахьан долаш дикка толамаш дахьад Назрановски район социально-экономически культурни даькъе дегIайоалаеча.

Района къахьегамхой общественни санкхетам дегIабар къаьгга хьаго иттлагIча пятилетка заданеш толаме кхоачашъяра тIехьа лъяжача социалистически яхье, «ТIехьабусараш боацаш бе болх!» яхача патриотически боламе, къахьегача коллективашка карагIдьннарашка. Производстве хьалхалаттача 210 совгIча саго хIанззе а кхоачашъяьй иттлагIа пятилетка. 950 саго яьнхай коммунистически къахьегама ударник яха цIи.

Районни партийни организаце хаддаза уйла тIаухийт идеологически политико-кхетамеи болх оргаволаш тоабара, цун эффективность лакхъяра, къаьстта интернациональни Iилма-атеистически кхетам бахача наха балара декхараш кхоачашдеча. Уж дешаш дувц пленумашка, бюро заседанешка. КПСС райкоме болх беш я интернациональнии Iилма-атеистически кхетам балара совет. хIаьта юкъаьанцарча парторганизацешка ба атеистически болх вIаштIехьбоахараш. Практике чIоагIа юкъедаьккхад единни политденош, цIагIара лектореш, гражданий сходаш.

Цунца цхьана оаха хIанз а дIададьхадац идеологически балхацара доккхий кхоачамбоацараш. Бахача наьха цхьадолча даькъе юкъе националистически къамаьлаш ду, хьатIаенача интеллигенцеца хулиганал леладу. ХIаьта дукхагIча хана уж националистически хьисап долаш хул. Мархаш доастача хана общественни порадок тайп-тайпара телхаеш моттигаш хул. Цу дийнахьа школе ца доллаш дукха бераш цIагIа дус.

Боахама кадрай балха мах беш, йоах КПСС ЦК соцам тIа производственни планаш кхоачашъяра хьожамаш чоте ийла ца Iеш чота ийбе беза дисциплина боарам а, коллективера морально-политически а, къахьегама а, быта а хьалаш.

КПСС райкомо кхетаду уж дIадехараш беррига боахамий кулгалхоша хIанз а лоархIаме ца ийделга. Тха болаш ба коллективашка политически болх ца беш бола кулгалхой, из бе-баша ца хеташ, шоай идейни боарам лакх ца беш бола кулгалхой, хIаьта цо вуг доал дара хIанзара методаш ца ховш уж хиларга.

Къамаьл чакхдоалаш нов. Мякиева аьлар, назрановски районни партийни организаце, ерригача идеологически коллективо «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» бола КПСС ЦК соцам кхоачашбара тIаберзабаь корта бола организаторски политически болх боаржабергба.

Пленуме къамаьл деш Урус-Мартановски района Мичурина цIерагIча колхоза директора **В. Я. Зелимханова** керттера уйла тIаяхийтар коллектива кхетам луча кулгалхочун лоархIама. Практиках вайна хов, аьлар цо, къахьегама доккхий толамаш даха харал совнагIа наха юкъе политически болх кулгалхочо беча коллективе унахцIена хьал, вIаши дувнар ховшеи кхоллама уйла йолаши хулга. Аьла деза, йоахар оратора, цкъаза кулгалдеча балха тIа нийслу кхетам балара эша гIулакхаш ца доахкаш бола нах. Цу тайпара кулгалхой дIабаха безаш хул. ГIулакха доккха зе ду хIанз а тIехьа республикера дукха нах договорах балхаш де ахаро. ХIаьта цо экономически зе даь Iац, наьха могашал телхаю, кхувш доагIача берашта нравственни кхетам балара зе деш Iоткъам бу. ХIанз а дIадаланза да юртарча интеллигенцеца харцахьара гIулакхаш деладара айп, къовсам мела лоаттабу спекуляцеца, къаракъаш меларашца, хулиганствоца. Совхоза парткомои дирекцен де деза гIулакхаш ду долаш дола кхоачамбоацараш дIадахара, къахьегамхошта идейно-политически кхетам лулга тоадара тIадероадаь. Боахам социально - экономически дегIабоалабара плана тIа оттадаь да болхлой культурени быти дIахо тоаделга. Совхозо шиш низаца хьалъеш я ши клуб, шеръеш я водопровод, хьалъе лерхI баши, быта цIа, берий ясленеш, наькъашта асфальт билла, 3 эзар тонн сом лоаттабергболаш йола хранилища хьалъе лерхI.

ДIахо нов. Зелимханова аьлар, пятилетка кхаь шера совхозо планал совгIа ехкай 2 миллион сомал совгIа мах бола продукци. Цу ханаюкъа боахама 1,5 миллион сом цIена пайда хиннаб. Ухх карарча пятилетка шерашка ийслагIчунца ийсдича ма бола яьташ гектара тIара 9,7 центнер, хIаьта сом — 2,1 эза дукхагIа баьккхаб. къахьегама овсарле 78 проценти балха алаш 57 проценти лакхденнад.

Кагирхошца беча кхетам балара балха проблемех дийцар пленуме ВЛКСМ обкома шоллагIча секретара **С. Н. Егорова**.

Къонача гражданина керттера хьехархо хила а хиннай, йолаш а я, дIахо хург а я советски школа. Областной комсомольски организацеца 40 процент ба дешархой. Цудухьа, кхетадеш да, ВЛКСМ областной комитето беча берригача балха а керттера лостам царца бу болх хилар.

Дика тоабе безаш ба комсомольски организацеша бу берашта уж къахьегам безаш хургдолаш кхетам баларах профориентацешеи тIаберзабаь болх. Дукха ба республике юкъера школа йистейоахараштта юкъе дIахо йодача хана шоаш малагIа гIулакх карагIаьцача бахьахьа да ца ховш бараш.

Овлангара тоабе беза дешархошта интернациональни атеистически кхетам балара дахьъера ученически хьехархойи комсомольски организацей болх. БоагIача бесса пайда эцац комсомольски организацеша интернациональни кхетам балара балха тIа интернациональни доттагIлеи клубий, «Са Дахьне — СССР» яхача экспедице, советски халкъа революционни, тIема, къахьегама сийленица ювзаенначa моттигашка комсомольцашеи кагирхошеи ечa походий шеррача торонех.

Комсомольски организацешта хьалхашка латта декхар да школе дешача шерашна чIоагIъенна материалистически мировоззрени хьахилийтар. Амма балха боарам укхаза а бокъонца хIаназарча хано дIадехарашка хьежжа бац. Дукхха кагирхой шоай общинашта юкъе эзаб бусалба а кераста а дынкий секташа. ХIаьта комсомольски организацеша къовсам лоаттабац хIара вIамига саг царна юкъера ваккхара, беррига шоай бе беза болх дукха лекцеш йийшай аьнна рапорт далар ба мотташ ба, дынах тешаращца а царна гонахьа леларашца а денна-денна хIаранеца къаьстта болх баьна барг ца хилар диц а далийте.

Болх беш болча кагирхошта коммунистически кхетам баларах дувцаш хьоае еза комсомольски политически дешар санна йола марксистско-ленински мировоззрени хьахилийтара лоархIаме средство. Нагахьа санна 1973—1974 дешара шера комсомольски организацешка болх беш 412 кружоки семинари хиннаяле, чакхдаьннача шера 579 хиннай уж. ЛадувгIараш цунга хьежжа алсамбаьннаб 12780-нега 15364-нега кхоачаш. Шеръеннай кружокийн семинарийн тематика. царех дукханешка пропагандисташа пайда ийбу занятей кердача толашагIа йолча методехи формехи. Цхьабакъда ВЛКСМ ерригача горкомаша, райкомаша, юкхьанцарча комсомольски организацеша яьц КПСС обкома X пленуме шоай адресах яьча критиках йоагIаш йола выводаш. Дукхача комсомольски организацешка лоха ба занятей теоретически методически боарам, занятей материал ювзац коллектива а хIара къонача производственника а хьалхашка латтача декхарашца.

Сага цун моральни гIулакхаш лакха хургдолаш кхетам балар, аьлар ше къамаьл деш Сунженски районерча «Сунжанефть» НГДУ мастера **Н. П. Летникова**, дукхагIча даькъе советски наха СССР халкъий вежарий доттагIал дег тIара хьаллоацаш, къаман сийлеи культурени лоархIаш, мичча тайпара из яле а национализмаца, иштта кхыдолча дIаяхача замах юхедисача тIехьадисарашца машар боацаш хургболаш кхетам луш болча интернациональни атеистически балхах тийша да.

Цу лостамцара кхоачамбоацараш белгалдаьхадар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома X пленуме (1973 шера), цул тIехьагIа шоазза лаьттад парте обкома бюро сунженски районни партийни организаце беча интернациональни атеистически кхетам баларах дола дешаш. Цу юкъа дикка хьайнаб районе кхетам балара болх.

Оаха нах бахача моттигашка сходаш ю. Масала, март бетта хилар Серноводске «ДIаяхача замах юхедисаращцарча къовсамера юрта общественноста декхар» аьнна ден повестка а йолаш хинна гражданий сход. Цу хьакъехьара дешаш дукххаза а гIеттадаьд цу юрта. Серноводске сихбаь болх беш яр Вагапов Хас-Мохьмади Сагитов Анби керте лаьтта Кунта-Хьажий мурдий группа. Секта гIулакхех дийцар сходе, критика йир кепайоазон тIеи радиоцеи. Из бахьан долаш кIезиг-дукха хибелар законах доацаш вIашагIа я бетталуш, зикараш а деш, кхыдола антиобщественни гIулакхаш а леладеш хинна секта кулгалхойи членаши.

Из вайна новкъа дале а, массаза а лувцац партийни организацеша тхадига долаш долча дIаяхача замах юхедисарацарча гIулакха принципиальни ниiь, уж хIамаш шоашка лоалуш ца хилар хьагойтац.

Нравственни, къахьегама, политически кхетам балар вIашагIдаккха йиш йоацаш хилар къаьгга хьагойташ долча дукхача хIамаех цаI я социалистически яхь. Со болх беш волча «Сунжанефть» партийни организаце цIенхаштта теркам тIаухийт социалистически яхье дешашта. Коллектива хIара члена хьашташ теркал а деш бу парткомо болх.

Сунженски района коммунистий цIерагIа пленума дош делар новкъоста Летникова идеологически балхацара кхоачамбоацараш дIадахара, цун эффективности действенности лакхъяра, 10-ча пятилетка заданеш толамца кхоачашъяра, КПСС XXVI съезда сийленца накъъабахара шоаш низ кхоберг ца хилара.

ЧIоагIа дог тоаденна дийцар наха духовни кхетам балара актуальни проблемаех НГIАССР писателий Союза правлене председатела **Р. С. Ахматовас**. Вай парте Центральни Комитета соцамо, аьлар цо, тIахьех литератураи искусстваи тIагIортара низ совбаккхара.

Дукха ха йоацаш хилар республика писателий VIII съезд. Писательски организаце вахаре меттел Нохч-ГIалгIайчен деррнгача культурни вахаре а йоккха событи хилар цунах.

Шин съезда юкъера отчетни юкъ дегIаахареи творчески лехамийн юкъ яр. Центральни а моттигашкарча а издательствашка кIезига арадаьннадац теркам тIаувза тарлуш дола книжкаш. ХIаьта нагахьа санна бIарг тIаоттабаь чакхдаьннача пхе шера лаьттача вай литературни дегIаахара процессашка хьежача, къаьгга бIаргагургда дегIаахара керттера тенденци вай ханах йола тема караерзае гIертар хиния хилар. Республика писателаш хан-ханнахьа къамаьлаш де баьнаб промышленни предприятей къахьегама коллективашта, юрта боахаме къахьегарашта хьалхашка. Массехк хьайийла заседани яьй правлене заводашка, колхозашка дIа а ухаш, тоабала болабеннаб секцей болх, хан-ханнахьа ю республика къонача литераторий творчески семинараш. Дика чакхдаьлар Къилбаседа-Кавказерча вошал долча республикашка, Кареле, Полтавщине, Херсонщине хинна литератураи искусстваи доттагIлеи Денош.

Тхоай хIара деннарча балха ларде лувц оаха КПСС XXV съезда решенеш, «Литературно-художественни критиках», «Творчески кагирхошцарча балхах» дола КПСС ЦК соцамаш, «Республика писателий Союза балхах» бола КПСС Нохч-ГIалгIай обкома бюро соцам.

Нохч-ГIалгIайчера литературни процесс нийса а хьадехараш лох ца деш а зеро йиш хулийт. таханара вахар дизза а ерригача объемагIа а кхетадаь баьннабац писателаш ала. МукIарло де деза оаха болхлой классах дола къаьгга а чулоацаме а произведенеш геттара кIезига хилара. Художественно караерзанза йисай хьалхоалхане дилла актуальни йола героико-патриотически, тIема тема санна йола лоархIаме участок. Кхоачам болаш яц шиш къам мара кхы хIама бIарга ца гор. курал, практицизм, фуннагIа цо дав дале а шийвар хьаллаца гIертар, мещанство шоай ийрчача сурташа ювцаш. хIаьта иштта хIама яккхар, харцлер, къамаьлаши гIулакхаши вIаштIехьа ца хилар санна йолча вай вахаре хIанз а йолаш йолча коммунистически морала цу тайпарча антиподаша ду зулам хьагойташ йола произведенеш.

ТIаккха Р. С. Ахматовас аьлар, республика яхаца къахьегараш сихбенна беркате ялат чуэцаш боахкача ухх сихача а бехктокхамеча а деношка литератураи искусстваи деятелаш республика дукхача районий кхашкарча станицашка хиннаб, литератураи искусстваи хIанзчуэ тIехьагIа язъергйолча произведеней турпалашца вIашагIкхетараш хиннад города промышленни предприятешка а. Оаха дIахо йодача хана а тхоай мах-хулла чIоагIдергда вахарцара, вай советски вахара бизза турпалаш болча производстве хьалха латтарашцара бувзам.

* * *

Дийцача дешах лаьца тIаийцар Нохч-ГIалгIай АССР партийни организацей теркам «Идеологически, политико-кхетама балара болх дIахо тоабарах» бола КПСС ЦК соцам кхоачашбара тIехьа хьинаре болх бара, къахьегамхошта коммунистически кхетам лучара цар лоархIам лакхбара тIаберзабеш бола шерра соцам.

ДОЗАНАЛ ДЕХЬАРА

Английски зарисовкаш

КОМФОРТА БЕЛГАЛОНАШ

Оалаш да, укхазарча демократе чӀоагӀегӀча оагӀонаш цаӀ антличаний шоай хьаштдолчча моттига бахара йола бокъо цхьанна тайпара а йийкка ца хиларах латт аьле. Бакъда, Лондоне цӀегӀара комфорт хӀараннена ма хеттара я. Масала, АПН корреспондентски пункте гаьна йоаццаш Ӏалаьмате хоза кварткирка я йохкаш, кхьыметтел газеташ тӀа а яздаьд цу хьакъехьа. Чурча итташ долча цӀенашка королева Викторе ханара мебаль я чулетташ, дӀоакдеш зий а долаш йола кхоь бассейн, массехк гараш, телевизионни системегӀа деш ха да — цу деррига мах аллха цхьа миллион стерлингий фунт (стерлингий 100 фунт — 140 соми 50 кепиги).

44 шу даьннеча Чарли Порта кхьяр хержа йийзар. Хьалха помещик хинна саг ца хиларах терра, из чӀоагӀа раьза хиннавар ваьхача моттига сомача кирпицний пенашта. ВорхӀ бетта цун цӀа дар... города канализаце тоннель.

Тхов-кӀийле йоацача сага трегеди тернипйир ловллекарча больница кухнера шийна за хӀама поикьаарах из лаьцачул тӀехьагӀа. Судо гучадьлар, города Ӏаьдалашта а медицински персонала а бе болк боаццаш воле саг мичча ваха ве дика хоаш хинна хилар. Из волча тьовшалгӀа валахиннав цкъа кхьыметтел моттигерча жилищни управлене чиновник а. «Моттиг саг ваха магаргвоаццаш хилар ха а хейна, дӀавахар из, — йоах цу визитах дувцаш Ч. Порта, — цу хана денз сона кхы зайневаций из».

ЧӀоагӀа цецвоенкхаш да ала йиш йолаш да, — аьлар судо защитнико Дэвид Петерсона, — Ӏаьдалаша из хӀама магийтар а, цул тӀехьагӀа из лаца шоаш полици елар а. Порта гӀулакха бакъонца лаьрхӀача, гунахьа доацар а хинна дӀаэттай печчакхьалкке.

Да а да из иштта, Ӏаьдалаш-м дукхьал хайна Ӏийнадац канализационни люка кӀел саг вехилга, цар-м Чарли Портага лаьрхӀа кехаташ а кхакьийтад. Цар дехьийтад цунна, масала, унакцӀено лорерара Кьамин служба карточка, хӀаьта почтови конверта тӀера адрес иштта да: «Ноул больница йолчара тоннель, Лондон».

ЭГГАРА КЪАЬНАГӀА ЙОЛА ВАКАНСИ

Мелзбузехьа дукхьаьха кхалсаг премьералла хармарах хӀамма а хувцаденнадац цун мехкарча кхалнакха социальни гӀулакхаш. Англичанкаша хӀана а мийду цкьатаррача балхах англичанинначул кӀезигагӀа алапи. Белхазлено а озабезам бац низа эсенагӀа барашкаль.

Амма тӀехьарча хана лондонски прессо кхолнакха бакъонаш малача низа ярещца нийсъаргахьа бакьха гӀа лоархӀаш зестадеш дола цьодола керда хӀамиагаш гучалелха даьнна.

Сона хьайкашка ула «Мисс Лондон Уиклия» оала лаьрхӀа дола журнал. Ӏалаьмате хоза товль глянцеви беттагаргаш, дӀахо иттеш йолча оагӀонаш тӀа балхе хьехаш йола объявленеш я. ВӀалле кхьекьегама бирже балхага хьежаш латта а бе болх ца хиларах луш дола пособи деккха гӀертеш хало а а ца езаш. Журнала оагӀонаш хьакӀантӀа а етташ беззар хержа мара безаш бац болх-м. Бакъда, хержа хӀама-м дац укхаза — эшараш, хӀана да а ца хоаш, алза секретараш мара бац. Хозза теркам тӀабахийте из Ӏойийшача гучадоал, кӀаьдо аьлча, объявлене стиль ловжаргволаш шаьра хилар.

«Лепаш йоаца хӀамаш йохкача компане ондда пост а пелаеш волча кел йолча къонахчоа эш махаца та хоаш йола, тӀахьежача куст дола гӀонча, де дезар да цун сагет ца делийтар. Машина тӀа кепатова хацар аьнна а хӀама дац».

КӀалаьмате хозача секретара - машинисткана цхьаькха а я вакански. Журнала лу ядика кийчъаь чӀ йолча моттига митимин хьалашка бе безама а секъердама а хургболе болаь. Дукхьа хьажаюккъа тохаш йола предложенеш а я: «Хьай вахар дӀатоха къаьна а воацаш дика хӀама лелалуш волча босса. Хоза цхьена дахаргда шо».

Хетаргахьа, из я кхозпуш йоагӀача обществе кхалнаха до хӀама хилийтара проблема къоастаера тӀехьара способ.

МОДНИ ТУРИЗМ

Дорргга дохкаш да, кхьыметтел йилбоза нанилг а. Из тезис теркал а ча, тъоалагӀа бӀьшера чакийовлача ханарев Британе сихъаь йохкаш латт бӀалгӀаш.

Товар, хоаш да, нагтахье мара ца нийслурой да — долча, маькха а дергӀа хургдац. 18 къонача американцо лондонски цхьан туристически фирмане хӀара мерема тӀаро стерлингий 500 фунт йолаш мах баннаб цо шоашта «Баскервилей жӀала» яхача гӀоргъяннача произведено персонажо Ричарда Хабела» сица сандани ерг. Из го чӀоагӀа йоаш бар туристаш цкъаьнахьа гаргара кулий а мичча хоа из аьнна каташ. ГӀулакх миштад аьнна, фирма клиенташ зерж кононойловски турпело яр сиина тайпан цӀераш ерах. «Хьай оалаш лаха» — турниме из верано чӀоагӀа моде а дӀана Мелзбузехьа.

В. СИМОНОВ,
АПН соб. корр.

Лондон.

МАПУТУ. Мозамбика Халкъа Республикерча Революце музее гулдаьд мозамбиксаь халкъо португальски колонизаторашта дукхьала, паргӀатон кортамукъалех бахьан долаш лоаттабеча турпалча къовсамах, ФРЕЛИМО парти — халкъе денадера авангард, колонизмана дукхьаларча къовсама организатори дог уравттадери — вӀашттӀехьъюахаш хьаснача этапех дола хӀамаш дувцаш дола документашни экспонатани. Иштта гойташ я шоай лоӀаме болх бечча мехкашка республикан партеи правительствай дь оаланга-ра социально - экономически аргалонаш а — национализаце процесс, коллективни юрташ хьахилар, йоазув-дешар ца ховлга дӀадаьккхар дукха лоаттабу къовсам. Къаьстта моттиг хетаний республикe социализм хьалтьара маькъаш белгалдаьча ФРЕЛИМО парте съезда документашта.

СУРТА ТӀА: Мапутурча Революце музея цхьан зале.

АПН—ТАСС сурт.

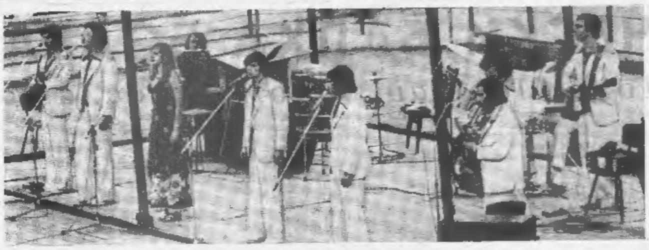

ТӀа-тӀа дукхагӀа хулаш боагӀа эстрадни искусство еза вах. Цудухьа тӀанк аьнна хьалйина хулар кулг-карадеча ловзарий «Спартак» яхеча стадиона трибунаш Москверча эстрадни коллективаша концерташ луча хана. Царна бӀаргагйра Гаване хиннача Дерригача дунен кагирхой фестивала лауреат йола «Пламя» яха вокально-инструментальни ансамбль, Москонцерта артистех вӀашагӀтеха «Эстрадни десант».

Концерташка дийнача боаш болча советски композиторий иллеша, тӀехьадисача гӀулакхашта меттахьа етташ йолча сатирически байтиша бовхха вӀаж бир цига хиннарашта. Къаьстта дика тӀанийера цар ший творчески юхь-сибат долаш хиларца дика белгалъяьнна йолла «Пламя» яха ансамбль.

СУРТА ТӀА: лаьп оалаш а «Пламя» яха вокально-инструментальни ансамбль.

В. ЕЛИЗАРОВА

Пайдане вӀашагӀкхетар

Чеччаьнний хьехархой говзал лаькьяра йолча республикански институто хӀара шера ахкан каникулаш йолча хана вӀашагӀехьйоалаш йола хьехархошта лаьрхӀа курсаш. Массаза а санна курсаш чекхьяралехьа хьехархошца вӀашагӀкхийтар Нохч-ГӀалгӀай АССР просвещене министр М. У. Умаров.

Цо дийцар дукха ха йоаццаш ТеменгӀе хиннача «Эрсий мотт — доттагӀален вӀаши гӀулакхаш веладарен мотт» яхача Ӏилма-теоретически конференце балхах лаьца. Иштта цо белгалдаьккхар изуш йоагӀача тӀаьнна кӀоарта знанеш, коммунистически кхетам балара хьакъехьа республика хьехархошта хьалхашка латта дехараш. Царна лоархӀамегӀарех цаӀ да дешархошта къахьегама кхетам а профессиональни дотталаш а балар. Цу дакъе республика школешта керагӀадаьнараш а цар ца деш дисараш а къоастэ а дав, цо хоам бир хӀана министерство цу дешанех йола рекомендацеш хьехархой августовски совещане уж дӀайоалийта аьнна кийчьеш лаьрхӀа вӀашагӀьелла творчески группа хиларах.

Хьехархошта боккха пайда луш чекхдаьлар из вӀашагӀкхетар.

С. ДЕМЕНТЬЕВСКАЯ,
хьехархо.

Физкультуреи спорти

СПАРТАКИАДА ДӀАЙОЛАЛУШ

СССР халкъий VII ахкан Спартакиада финальни яхьаш 1979 шера 21 июле денз 5 августе кхаччалца Москвен мехкн кхьча «ях городен хургьл. Хала дац теркалде уж яхьаш Москве XXII Олимпийски ловзараш хилалехьа ниййса шу хьалха чакхйоахаш хилар. Бахьан доацаш хержаьц ханаш: организатораша лаьрхӀад Спартакиада доазол дехьарча спортсменашта хьайийла хилийта, шоай советски коллегашца цхьана Ловзараш-80 оалача Ловзарашка бодача повкъа шоаш ше а хила езаш йолча Олимпиада цхьайоли ерелаш йоаза а цар йиш хургйолаш. 80 совгӀча мехкарча ши жар совгӀча доазол дехьарча спортсменаша хоеж баьб шоаш Спартакиаде дакъа лоацаргхилорах.

СССР халкъий Спартакиада — эггара йоккхагӀа йола спортивни событи. СССР ерригача союзни республикашкара, хӀаьта иштта мехка эггара йоккхагӀа йолча спортивни центрашкара — Москвера Ленинградера 10000 финалист — уж советски спорта корта, цун лидераш. Амма ши шу хьалхагӀа старт яьча Спартакиада шиш старта юкъе эзар эзараш а боаццаш, дукха миллионаш бола физкультурникаш. Цун массови яхьашка, вешта аьлча заводской цехашта участкашта, юрташкарча физкультурни коллективашта, юкъерчен лакхерчен дешара заведенешта, учрежденешта юкъе хьалхара моттиг яккхара хиннача яхьашка дакъа лаьцар берригаш а лаьрхӀача 75 миллионк 376 эзара саго а мехка бахача 10 шерагара 60 шерага кхаччалца за йолча нахки 41,25 процент. Дукхьал цу хьалхарча спартакиада этапашка 18 миллиони 908 эзари саго кхоачашйир спортивни разрядий нормативаш.

Цу тайппара, ала йиш йолаш да, СССР халкъий VII Спартакиада шиш керттерча декхарех цаӀ физически культуреи спорти халкъа хӀара денначча вахара юкъе йоалаар, советски наха активни сапоӀагӀа вӀаштӀехьдаккхарам унахцӀено чӀоагӀъярам физически культура а спорта а средствашех шерра пайда эцар кхоачашдьд, аьлча.

СССР халкъий VII ахкан Спартакиада Организационни комитета керте латт СССР Спорткомитета председатель Сергей Павлов Комитета юкъе ва 85 саг — ерригсоюзни, ерригача союзни республикий дукхача городий спорткомитетий, профсоюзий, комсомола «Олимпиада 80» Оргкомитета, шоай мукъагӀарча спортивни обществий викалаш. ЦӀи хеза спортсменаш Спартакиада керттерча судохолла хьовкава Спорткомитета председателе заместителех цаӀ, СССР спорта заслуженни мастер, Токио хиннача Олимпиада ши-ший мукъагӀа кӀалтохаргах латтадара чемпион Анатолий Колесов.

Спартакиадо-м керда спортивни даровалеш а лех Финала а хилалехьа гучаьъхар по Владимир Ященкон Вильгельмина Бардаускенен (йийга атлетика), Владимир Сальникон Юлия Богдановаи (нек дар). Стелла Захарован Боглан Мауцеа (спортивни гимнастика). Дукха кхыбола спортсменаш санна болча 1976 шера Олимпийски ловзараш хиннапул тӀехьагӀа дунен халкъашта къерга йоккхача арене баьнача. Тахан шерра бовзаш болча чемпионий рекордсменийи цӀераш. Цу беорига a старт ергьа VII Спартакиада финале, цун итогашка хьежа вӀашагӀйоллерга советски олимпийски команда хьалхара состав.

СССР халкъий Спартакиада чемпион яха цӀи лургьа хӀанзарча ловзарий спорта шоай яхьашка котбийннача доазол дехьарча спортсменашта а. Кхьча мехкий делегацейи кхамий олимпийски комитетийи кулгалхоша дукхаза кертагӀдаьхад, шоаш Москве хургйолча Спартакиаде дикагӀа бола спортсменаш бахкийта дага хилар. ЛерхӀаш да эггара дукхагӀа кха мыьъефолаш хургья 127 саг вола ГДР 116 саг вола США. 108 саг латта Японе делегацеш аьнне. Москвене гургба шоай арешаш тӀа йийга атлетик Рут Фуксе дзюдонст Дитмар Лоренци (ГДР) американски байга атлеташ, дунен рекордсменаш Эдвин Мозес Ренальдо Нехемиан санна бола тӀорбьнла спортсменаш.

Кхоачамболлаш дукха хургба Спартакиаде Чехословаке, Польша, Югославе, Куба, Румыне, ФРГ, Франце спортсменаш. Бахка безаш ба африкански континента 30 мехкара, Азе — 20 мехкара. Латински Америка — 13 мехкара спортсменаш.

Москвас мукъаютаргья Спартакиаде дакъа лоацарашта шиш дикагӀа йола спортивни аренаши базаши, цу даьъе хьалъяь а реконструкци яь а яьнна болх беш йола олимпийски ярташ а йолаш. Царна юкъе я ЦСКА комплекса футбольно - легкоатлетни манеж, цун цхьан зале яхьаш лелаеш борецаш хургба вокхан чу — фехтовальщикаш; Ӏадсаьйх детта поле, тӀонаькъа велогонкашта йола гергa трассеш Крылатскера пески кемий каналк, спорта Дворец (спортивни гимнастикеи дзюдои). Боккха спортивни арена (йийга атлетика, футбол). Лужникашкарча В. И. Ленина цӀерагӀча стадиона нек ду бассейн; Мытищера топаш кхувса моттиг.

Боксераша шоай турнир чакхйоаккхаргья ЦСКА спортивни Дворецех цхьанне чу. велосипедисташа трекинкаш — Юный пионерий стадионе, доп тӀарча спорта мастераша — Московски ипподроме, хи чу кхувсаларашa — ЦСКА нек леча бассейне.

Спартакиада хулаш хьалхьа дьинай Пирите (Таллин) Олимпийски парусни центри сооружени, цига яхтсменаша испытани етья хургдолча Ловзарий регата хин трассашта.

Ерригa a спартакиадин финала программана юкъе я спорта 30 тайпай яхьаш, 1980 шера олимпийски яхьаш чакхйоахаргйола дерригa тайпаш а чулоацаш. Кхьча мехкий спортсменаша къовсам лоаттабергба СССР халкъий Спартакиада чемпион яха цӀи яккхара спорта 24 тайпагӀча яхьашка. Юкъерадоал олимпийски доацо тайпаш — самбо, теннис, шахматаш, хӀаьта иштта доп тӀарa спорт, футбол, бьыца тӀара хоккей: цу дисциплинех яхьаш лелергья алхха советски спортсменаша.

Сергей ПОПОВ,
Алексей СРЕБНИЦКИЙ,
АПН спортивни комментатораш.

УнахцӀенон хаьхой

Верзаргхиларах кӀаьдача дешаца теша а ваь, шиш лорий говзалца халача унах вӀалхара ваьккхача сага дег тӀара баркал ала безам боагӀа шийна из гӀулакх даьчоа. Дукха нах ба Нарабулике «Сунжанефть» НГДУ медсанчаста керттерча лоро Дотмурзиев Султани Салмана дарби даь когаш тӀа ураоттабаь.

1964 шера институт чакхъаьккхачул тӀехьагӀа вера Салман медсанчасте балха. Терапевт а волаш дӀаболабир къонача лоро ший болх. Дукха ха лалехьа дика дийша, профессиональни говзал лакха йола Салман медсанчасте керттерча лора балха хьожавир.

Болх атта бацар. Дукха дар ха а де а дезаш. Бийса юкъе кхача мара балхара чувагӀацар Салман. Из пиштта говш цӀагӀа а раьза хилацар. Дукха ха лаьккхар цун сесага Софья Заурбековнас из цу балха ваха раьза йоацаш. ТӀехьагӀа кхинтар из иштта мара кхьча беса хила йиш йоацилгах.

Кхойтта шу хьалха Салмана вахаре йоккха событи хиннай — из КПСС мугӀарашка дӀанийцар. Цу хана денз коммуниста цӀера сий лакха лоаттадеш хьавоагӀа из.

Дукха дар болх дӀаболалуча хана эшаш хиннараш. Шоайла гаьна яр больницеи поликлиникеи. Гаьна хилара совгӀа, больница чуйлла цӀа тищенна, цу гӀулакха шийдана доацаш дар. Цул совгӀа, тоьаш болаш медицински оборудовани а яцар. Бакьда, мел халонаш дукхьала уттe а медицински персонало шийна могар дора унахошта дарба дара. Царна масвл а гойташ. Ӏурре а денз бийса юкъе яхалда больнице хулар керттера лор Султана Салман.

ТӀехьагӀа «Сунжанефть» НГДУ общежити хинна здани хьевелча хувцаделар больницера хьалаш. ХӀанз больнице 40 саг дарба де Ӏовжина моттиг я. КӀаьта дӀахо йодача хана 75 моттиг хургьи укхаза. Палаташ паргӀата, сийрда я. Шиший оппаш йола медицински оборудовани, кӀаьда а чӀоагӀа а инвентарь. ХӀаьта а де дезаш кхы а дукха гӀулакхаш да. Больницана совохьа низа аргйоацаш карт я, чура реконструкци с оаш ше здани а и. Больнице чӀоагӀа ешаш я транспорт. Дукха халонаш дукхьала отт из ца хилар бахьан долаш. Къаьстта цӀаьхха саг цамогаш а хинна, сихха цунна тӀаккхача безаш хилча де хӀама а доацаш бус лораш. Дукха дийцад больнице транспорт хилалза яргьаш кхаш, бакъда хӀанзалца цунах хувцаденна хӀама дац. Вай мехка сага могашалла дегагӀа хӀама дац. Из лораеш латтача наха эшаш дола гӀо-новкъостал тӀехьа а ца доахаш де деза.

Коммунист лор Дотмурзиев Султана Салмана де мел доагӀар дукха цамогаш хиннача сага ма хулла сихагӀа а дикагӀа а дарба дара. Шиш говзал кхы а лакхъяра по лерхӀ мединститута аспирантуре деша ваха.

В. ЛЕБЕРДА.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

№ 10 йолча Грозненски технически училища
ДӀАКХАЙКАДУ
1979—1980 дешара шера дешархой дӀачуэцаш хилар
УКХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕХ:

1. **Электросварщикаш кулг-кара болх берош.**
Дешара ха 1 шу. Образовани 10 класс. Стипенди 76 сом.
Образовани 8 класс. Дешара ха 2 шу.
2. **Центральни отопленена, хини газеи сетанта монтаж ю слесараш, газосварочни балхаш де а хоаш.**
Дешара ха 1 шу. Образовани 10 класс. Стипенди 76 сом.
Образовани 8 класс. Дешара ха 2 шу.
3. **Слесараш-вентиляционникаш.**
Дешара ха 1 шу. Образовани 10 класс. Стипенди 76 сом.
Образовани 8 класс. Дешара ха 2 шу.
4. **Изолировщикаш.**
Дешара ха 1 шу. Образовани 10 класс. Стипенди 76 сом.
5. **Каменщикаш.**
Дешара ха 1 шу. Образовани 8—10 класс.
6. **Юрташка гӀишлош хьалъю мастераш.**
Дешара ха 1 шу. Образовани 10 класс. Стипенди 30 сом.
7. **Архитектурно-гӀишлои профилагӀа бола конструкторашчертежникаш.**
Дешара ха 1,5 шу. Образовани 10 класс. Стипенди 30 сом.

ДЕША ВОАГӀАЧОА ЭША ДОКУМЕНТАШ

Заявлени.
Дийша хилара хьакъехьа дола документ.
Вахача моттигера справка.
3x4 размер йола 4 фотокарточка.
Ваьча хана дола теша е паспорт.
Военни билет е прописной тешал.
№ 286 йолча формагӀа йола медицински справка.

Училище шиш шера деша дӀачуийцараш тӀадувхача барахъаьнца, буача кхачанца паччахьалкхен чотах Ӏалашбу, городскойи пригородни транспортаца лела льготаш тел. Производстве дешархочо даьккхачох 50 процент училища шийгара дӀател.

Эшаш бараш общежите моттиг лу е бетта 5 сом боарам болаш квартплата тел.

Юкъерен 8 шереи образовани а йолаш профтехучилища тӀехдина дешаш чакх а льякха специальностах производстве болх беш бараш вузашкеи техникумашкеи заочнои сайрийнеи шоайчоа тарарча специальностагӀа деша конкурс боацаш дӀачуийбу.

ТӀехдика дешаш училище чакхъяьккха дешархой индустриально-педагогически техникумашкеи профтехобразовани институташкеи деша хьежабу.

Училища адрес: г. Грозный, 364007. Заводской район, улица Социалистическая, 40. ТУ-10. Телефон 2-64-03. Трамвайш: 2, 5, 8 «Двухэтажки» яхача уж соцача кхачалца.

БАЛХА ГОВЗАЛ ӀОМАЕ А ДӀАХО ДЕША А АЬТТУВ БА УКХАЗА

№ 4 йолча юкъерча профессионально-технически училище 1979—1980 дешара шера дешархой деша дӀачуоцилга
ДӀАХОЙТ
укх специальностех:
8 класс чакхъяьккхараштa:

1. **Бурильщика гӀонча.**
2. **Автомобила ремонт ю слесара.**
3. **Электрогазосварщик.**
4. **Электромонтер.**
5. **Химически анализа лаборант.**

Дешара ха—3 шу.

Училище чакхъяьккхараштa дӀалу юкъера образовани яккхарах дола диплом, 3—4 разрядагӀа квалификаци а лу.

ТӀехдика дешаш училище чакхъяьккхараш вузашкеи военни училищашкеи деша хьожабу.

10 класс чакхъяьккхараштa:

1. **Бурильщика гӀоича.**
2. **ГӀишлошко-отделочник:** штукатур, маляр, плиточник.

Дешара ха—1 шу.

Училище чакхъяьккхачул тӀехьагӀа 3—4—5 разрядагӀа квалификаци лу.

ТӀехдика дешаш чакхбаьннараш льготни условех вузе деша хьожабу.

Деша воагӀачо хьачудала деза документаш:

1. **Дешархочуна шей-шоайна заявлени.**
2. **Образованех дола тешал.**
3. **Ваь ха тӀайола тешал** (16 шу даьннараша — паспорт).
4. **Вахача моттигера справка.**
5. **Школера характеристика.**
6. **Автобиографи.**
7. **3x4 размер йолаш ялх фотокарточка.**

Медицински комиссегӀа чакхвоал училища енача направленех.

Медкомиссех чакхбаьннар экзаменаш боацаш училище деша дӀачуэц.

Училища адрес: г. Грозный, 364020, 12 участок СГПТУ-4. Автобусаш №№ 13, 24, 25, трамвай № 5. «12 участок» яхача уж соцача кхаччалца.

«Сердало» газета редакце балха хьех секретарь-машинистка.

Хаоттам

Тахан республикеи Грознеи хувцалуш мархаш а йолаш наг-нагахьа дикъувкъаш догӀа а делхаш. малхбузехьара секунда 5—10, дикъувкъаш догӀа доагӀача хана 17—22 метр сиха мух а болаш. фегара температура республике гӀолла 21 — 26, Грозне 24—26 градус бӀовхал а йолаш ха хила тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

19 июль

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Ӏуйранара гимнастика.
9.05 — «Ловзарий хьалхьехьа боранта».
9.35 — «Дахрал» яха телевизионни дукхасерийни спектакль. Хьалхара сери.
11.00 — «Халкъа творчество». Телевизионни обозрени. Ялсемалла — кердадараш.
11.30 — Кердадараш.
11.50 — «ДоттагӀала» яха телевизионни документальни фильм. Москвесча Берлина денай хьалхехьа.
15.30 — «Объектив».
16.20 — Берашта дола телевизионни доца метраж йолча художественни фильмий программа.
17.25 — «Хьинисуй Гаваче вах» яха телевизионни документальни фильм.
18.05 — Концерт.
18.35 — Мультфильм.
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — «Ижавн вахар». (Интервидени).
19.35 — «Дахрал» яха телевизионни дукхасерийни спектакль премьера. ШолагӀа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — Дунен халкъашта юкъера бера шерага. «ДоттагӀий мехкашкарча»
22.15 — «Тахан дунен тӀа».
22.30 — Гашка фортепианни произведенеш кхочашъю дунен халкъашта юкъерча конкурсий лауреата Валерий Камышева.

II ПРОГРАММА

17.00 — Акробатиках СССР-а хьалхарча моттиг яккхар.
18.00 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀоала». Информационни программа (эрсий а, гӀалгӀай а меттала).
18.20 — «Кхетамца кхебар хьалхара гӀулакхашна дӀахьо». Нохч - ГӀалгӀай АССР культура министра заместитела Ахматханова интервью.
18.55 — Мурадилова цӀерагӀча Нохч - ГӀалгӀай драматически театра «Абубешар. Махсолта иштта кхьйбараш» яха спектакль (нохчий меттала). Автраштах — «Бийса хьаькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Олимпиада-80».
21.00 — Моцартен Дворжаькен произведенеш дӀадоах Центральни телевиденен Ерригсоюзни радиои симфонически оркестро.
21.40 — «ДӀайха лелош» яха художественни фильм.

РАДИО

19 июль

6.10 — «Юрт: гӀулакхаш а, лехкараш а» (гӀалгӀай меттала).
6.55 — Ашараш (гӀалгӀай меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.35 — «Сердало» газета обзор.
7.38 — Хоамаш.
8.15 — Передачий программа (эрсий, гӀалгӀай меттала).
8.25 — Советски эзара бӀухой письмоех дола концерт (гӀалгӀай меттала).
9.15 — «Общественни порядка ха тӀа» яха радиожурнал (эрсий меттала).
9.35 — Ашараш (эрсий меттала).
9.45 — «Хьалхалоттараш». Корреспонденции (гӀалгӀай меттала).
16.00 — Передачий программех хаоттамах бола хоамаш (эрсий меттала).
16.01 — «Литературни Нохч-ГӀалгӀайче» (гӀалгӀай меттала).
16.20 — Халкъа ашараш (нохчий меттала).
16.30 — «Юртарча интеллигенце гӀулакхаш а йоккхонаш а». Беседа (нохчий меттала).
16.45 — «Хьалхадоаллара тӀахьенаш дола новх». Очерк (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
18.05 — «Атеист» яха радиожурнал (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; бехктохама секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахаре — 9-24-04; промышленностеи транспортеи — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92, Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ00121. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4456.